

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій
Кафедра германської філології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Спеціальність 035 «Філологія»
Спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська»

*Оказіональні новотвори як спосіб перекладу
сучасної англомовної романтичної прози
(на матеріалі романів Ніколаса Спаркса та Джорджо Мойєс)*

Допущено до захисту « ____ » _____ 20 ____ р.

Зав. каф. германської філології ____ канд. філол. наук, проф. Кобякова І.К.

Виконала:
студ. групи ПР.м-11
Шумило Тетяна Сергіївна

Науковий керівник:
д-р філол. наук, проф.
Швачко Світлана Олексіївна

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1.....	7
1.1 Теоретичне обґрунтування поняття «оказіоналізм».....	7
1.2 Базові характеристики оказіональних новотворів.....	11
1.3 Способи творення оказіональних слів	16
1.4 Особливості відтворення оказіоналізмів у перекладі.....	19
1.5 Лінгвосинергетичний аспект дослідження художнього дискурсу	22
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	26
РОЗДІЛ 2.....	28
2.1 Релевантність оказіональної лексики при перекладі художньої літератури.	28
2.2 Аналіз вживання оказіональних новотворів в перекладах романів Ніколаса Спаркса та Джорджо Мойєс	31
2.3 Семантичні групи оказіональних слів в україномовних перекладах романів	53
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	55
РОЗДІЛ 3.....	56
3.1 Теоретичні основи методики викладання художнього перекладу	56
3.2 Комплекс вправ для імплементації вивчення оказіоналізмів на заняттях з практики перекладу.....	60
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3.....	67
ВИСНОВКИ	68

	3
SUMMARY	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76
СПИСОК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ	81
СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ	82

ВСТУП

Діахронія мови дає поштовх появи нових лексичних одиниць. Деякі з них відразу стають невід'ємною частиною словникового складу мови, а іншим потрібен час, щоб увійти в ужиток.

Оскільки універсальний інструментарій мови відображає всі зміни в різних сферах життя й образно відтворює національну специфіку, словниковий склад постійно поповнюється неологізмами, які становлять для науковців невичерпне джерело для досліджень.

З-поміж усіх слів вирізняються лексеми, утворені автором певного літературного твору, які, незважаючи на плин часу, зберігають свою новизну, їхнє значення розкривається лише в конкретному контексті вживання, і такий феномен мови як okazіоналізм викликає найбільше труднощів при перекладі на різні мови світу.

Складність перекладу зумовлює те, що для okazіональних слів не існує прямих відповідників, які разом з передачею специфічної інформації відображали б національний колорит, мали б ті самі конотації емоційного, смислового та стилістичного характеру, що супроводжують їх в оригінальному тексті.

Отже, переклад передбачає взаємозв'язок різних культур, традицій, літератур та епох. Саме тому вміння передавати семантику okazіоналізмів і влучно застосовувати їх у цільових текстах неабияк поповнює арсенал перекладацьких рішень.

Наше дослідження є спробою дослідити переклад сучасної англomовної романтичної прози за допомогою okazіональних лексем.

Актуальність наукового дослідження зумовлена недостатнім вивченням функціонування в мові okazіональної лексики, принципів її утворення та відсутністю через належність okazіоналізмів до лакунарних одиниць (словотвірна похідність, контекстуальна залежність та експресивність)

загальноприйнятих способів точної передачі при перекладі значень таких новотворів.

Об'єктом дослідження є okazіональні лексеми.

Предметом дослідження виступає англomовний художній дискурс.

Матеріалом слугують романи «Найкраще в мені» Ніколаса Спаркса, «До зустрічі з тобою» та «Дівчина, яку ти покинув» Джоджо Мойєс.

Метою роботи є аналіз варіантів перекладу синтагм, які неможливо відтворити за допомогою словникових еквівалентів.

Завдання дослідження: дати характеристику поняттю «оказіоналізм»; визначити критерії класифікації, способи творення; дослідити найбільш вживані прийоми перекладу за допомогою okazіональної лексики; викласти основні положення дослідження художнього дискурсу з позиції лінгвосинергетики; нпроілюструвати теоретичний матеріал прикладами з романів «Найкраще в мені» Ніколаса Спаркса, «До зустрічі з тобою» та «Дівчина, яку ти покинув» Джоджо Мойєс; поділити okazіоналізми на семантичні групи; вивчити можливості запровадження теми роботи в навчальний процес.

Методи дослідження: метод систематизації й лінгвістичного спостереження – для визначення особливостей перекладу егологізмів; метод структурного аналізу – для визначення контексту та встановлення адекватності перекладу; описовий метод – для інтерпретації значення авторських неологізмів; метод контекстуально-семантичного аналізу – для визначення контексту вживання okazіоналізмів.

Практичне значення кваліфікаційної роботи полягає у систематизації емпіричного матеріалу за даною темою, результати дослідження якої можуть бути використані в подальших перекладознавчих та методичних студіях, у викладанні курсів лексикології, стилістики та лінгвістичного аналізу художнього тексту.

Наукова новизна отриманих результатів визначається об'єктом та предметом дослідження, полягає в тому, що okazіональні відповідники в

перекладах романів Ніколаса Спаркса та Джорджо Мойєс не були об'єктом спеціального комплексного дослідження. Робота поглиблює семантико-словотвірну характеристику okazіоналізмів, надає методичні рекомендації та комплекс вправ для викладання перекладознавчих дисциплін.

Апробація роботи: основні результати дослідження, викладені у фаховій статті на тему, суголосну з назвою кваліфікаційної роботи, були надруковані в науковому журналі «Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика», том 33(72) № 2, 2022.

Апробація пункту 1.5 Лінгвосинергетичний аспект дослідження художнього дискурсу теоретичного розділу 1 відбулася 25 листопада 2022 року на XII Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Перекладацькі інновації» на базі факультету іноземної філології та соціальних комунікацій Сумського державного університету, м. Суми.

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів, резюме, списків використаних, довідкових та ілюстративних джерел обсягом 82 сторінки. В першому розділі окреслено теоретико-методологічні засади вивчення авторських неологізмів. У другому розділі проаналізовано появу в україномовному перекладі okazіональних новотворів. У третьому розділі наведено методико-педагогічні принципи викладання художнього перекладу й розроблено комплекс вправ для використання в навчальному процесі з безпосереднім вивченням okazіональної лексики.

РОЗДІЛ 1

1.1 Теоретичне обґрунтування поняття «оказіоналізм»

Мова представляє навколишню дійсність. Вона є безпосереднім результатом формування та укріплення мовної системи, де у референтів є своє специфічне відображення. Зокрема, воно полягає у створенні нових понять, щоб якомога повніше описувати нові явища у світі [14, с. 185].

На сучасному етапі розвитку мовознавства увага дослідників зосереджена на джерелах поповнення та розширення словникового складу будь-якої мови, серед яких чільне місце посідають словотвір, розвиток значень наявних слів і запозичення [38, с. 41].

Для досягнення еквівалентності оригіналу та перекладу за відсутності прямих, повних відповідників перекладачеві необхідно вміло застосувати трансформації – перетворення, які здійснюються при переході від оригінального тексту до перекладного [22, с. 25].

У словотворі розрізняють неологізми (створені за продуктивними словотвірними моделями), які виникають спонтанно з огляду на єдиночасну потребу в суттєво обмеженому контексті, та вислови, закріплені в лексичному складі мови й вже належать до лексичних інновацій мови. Оскільки okazіональні новотвори нерідко входять до узусу, відмінності двох понять важко прослідкувати [51, с. 826].

Okazіоналізми допомагають авторові точно, експресивно або й асоціативно передати думку, відтворити емоційний стан, поєднуючи мовну й екстралінгвальну інформацію. Поява нового слова для комунікації спричиняється прагматичною потребою.

Аналізуючи дефініції в словниках та енциклопедичних виданнях, можна зустріти наступні трактування терміна «okazіоналізм».

Okazіоналізм – незвичне, здебільшого експресивно забарвлене слово, утворене з порушенням законів словотворення чи мовної норми й існує лише в

певному контексті, в якому воно виникло. Оказіоналізми зіставляються зі словами узуальними, від неологізмів відрізняються тим, що зберігають свою новизну незалежно від реального часу їх утворення [49, с. 451–452].

Оказіональне слово – слово, утворення якого супроводжується порушенням формально-семантичних закономірностей поєднання морфем, внаслідок чого виникає одиниця, яка залишається фактом мовлення і протиставляється узуальним словам як фактові мови [46, с. 110].

Оказіоналізм – слово чи мовний зворот, що не відповідає загальноприйнятому вживанню і відображає індивідуальний смак мовця й індивідуальну словотворчість. Значення оказіоналізму зазвичай зрозуміле лише в авторському тексті. Оказіоналізми притаманні текстам художнього стилю [47, с. 274].

Спонтанно створена одиниця мови, яка значно залежить від контексту і позначає нові чи донині невідомі об'єкти, явища та стани або виражає специфічне ставлення мовця до референта. Оказіоналізми виникають завдяки креативному застосуванню правил словотвору до лексичних одиниць. Вони виконують різноманітні функції в тексті, як-от заощаджують кількість слів, необхідних для опису понять, допомагають відтворити концептуальні або лексичні лакуни та створюють стилістичний ефект. Як правило, статистична частотність вживання таких новотворів визначає, чи відбудеться перехід від створеного одноразового неологізму до лексеми, закріпленої в словниках [51, с. 805–806].

Мовознавці визначають лінгвістичний статус оказіоналізмів як «новоутворених матеріальних репрезентантів, що є результатом реалізації мовної потенції, характеризуються категорією оказіональності/узуальності, нульовим рівнем адаптації у мовному просторі та нульовим ступенем відтворюваності у просторі власне комунікативному» [17, с. 85].

Із визначення виокремлюють основні критерії надання слову статусу оказіоналізму:

1) структурний, тобто визначення порушення словотвірної норми у структурі (будові) словотвірної моделі чи утворення за унікальною моделлю – словом-зразком (слово може нагадувати звичайне, або ж бути унікально-незвичним);

2) функціональний – «прив'язаність» okazіоналізму до контексту чи до конкретної ситуації, події – обмеженість функціонування в часі та просторі;

3) прагматичний – okazіоналізми створюють і для оцінки (передусім), і для номінації поняття, некатегоризованого в словотвірній нормі мови. Потенційним вважають «слово, що може бути утворене за певним словотвірним типом, або те, що існує в мовленні, але ще не увійшло в мову» [48, с. 532–533].

За спостереженнями Е. Ханпіри, вияви категорії okazіональності – це й okazіональні слова, і okazіональні форми слів, і okazіональні значення слів, тобто вживання відомих слів у значеннях, не властивих їм у мові.

Отже, будь-який вияв категорії okazіональності можна назвати okazіоналізмом.

Із точки зору прагматичного аспекту необхідність нового засобу номінації викликана бажанням мовця вплинути на адресата, регулювати його поведінку, прагненням відобразити особливий стан мовця за допомогою прагматичного компоненту. Довільний характер виникнення новоутворень та притаманна їм тенденція передавати зміст, вже відомий у даному мовному суспільстві, визначають домінуючу позицію прагматичних факторів у процесі створення okazіоналізмів. Перевага прагматичного компонента відображається і на структурному рівні. Це пояснюється тим, що okazіональна словотворчість загалом орієнтована на застосування таких словотворчих способів та моделей, що посилюють прагматичний потенціал новоутворень [12, с. 139].

Поняття «okazіонального» вперше застосував німецький філолог Г. Пауль. Серед науковців поширеною є думка про те, що термін «okazіоналізм» з'явився вперше в лінгвістичній науці ще наприкінці 50-х років. Він був використаний Н. Фельдман у 1957 році в статті «Okazіональні слова та

лексикографія», що започаткувала вивчення okazіональної лексики в теоретичному аспекті. Дослідниця не дає конкретну дефініцію поняттю «оказіоналізм», а лише розкриває суть певних новотворів.

Ж. Колоїз наголошує на тому, що okazіоналізми, «будучи результатами номінативної деривації, водночас є продуктами вербальної комунікації, для яких конкретна комунікативно–прагматична ситуація стає їхньою своєрідною апробацією і в межі якої новотвори потрапляють як зразки об’єктивованих мовних потенцій у процесі текстоутворення» [17, с. 29].

Оказіональні слова вивчалися в різних аспектах. Зокрема великий внесок у теорію okazіонального словотворення зробили О. Габінська, О. Земська, М. Калніязов, О. Ликов, В. Лопатін, Н. Фельдман, Е. Ханпіра, Ж. Колоїз, О. Турчак та ін. Дослідники визначають способи утворення okazіоналізмів і ступінь продуктивності моделей словотвору. На українському мовному ґрунті особливості утворення okazіоналізмів вивчали Г. Вокальчук, В. Герман, Л. Павленко, О. Стишов, В. Чабаненко.

У лексикологічному аспекті okazіоналізми розглядали О. Александрова, А. Брагіна, О. Габінська. Цей аспект вивчається мовознавцями на певному синхронному зрізі, він представлений у багатьох дослідженнях, а також у більшості підручників. У лексикографічному аспекті okazіональні одиниці розглядалися А. Брагіною, Н. Котеловою, В. Лопатіним, Н. Фельдман, О. Чирковою та ін.

Отже, okazіоналізми – досить нестандартні мовні одиниці, яким притаманні певні особливості, внаслідок чого їх виокремлюють з неологічної лексики. Не лише діахронічний аспект дає поштовх появі таких лексем, вони вносять зміни у світогляд реципієнтів і впливають на те, як дійсність відображається в мові. Оскільки okazіоналізми – результат творчої діяльності письменника, поета чи перекладача, їхнє семантичне наповнення окреслює розвиток суспільного життя та зміни у свідомості людини.

1.2 Базові характеристики okazіональних новотворів

О. М. Турчак виділяє екстралінгвальні та інтралінгвальні фактори виникнення okazіоналізмів. Науковець відзначає, що «okazіоналізми – це слова, що мають своєрідну семантичну природу та функціонально-стилістичне призначення. Вони належать до позасистемних мовленнєвих явищ, які ілюструють шляхи й форми розвитку мови окремого періоду, відображають взаємодію між мовою й мовленням, а також оновлюють словотвірну й образну можливість української мови. Okazіональні слова – це певне порушення граматичних, словотвірних, семантичних норм, але це порушення зумовлене не незнанням літературних норм чи невмінням ними користуватися, воно має цілеспрямований характер» [36, с. 21].

Okazіональні слова використовуються не лише як підсумковий елемент контексту. Вони виступають мовним матеріалом створення відповідних текстів, як конденсатори розгортання семантичного змісту текстів у цілому, формують зміст текстів; не просто відтворюють перед очима читача факти дійсності, а й загострюють увагу на них. Особливо це виявляється, коли okazіоналізми посідають середнє місце у мікротексті, що дає можливість підкреслити принципову багатозначність повідомлюваного і забезпечити розуміння цієї багатозначності [7, с. 223].

Більшість науковців об'єднують okazіоналізми в семантичні групи для позначення предметів, явищ, процесів, понять, якостей, властивостей та дій.

Okazіоналізми мають низку характеристик, що відрізняють їх від узуальних лексем. О. Ликов докладно описав ознаки okazіоналізмів, найхарактернішими з яких є:

- 1) приналежність до мовлення;
- 2) функціональна одноразовість;
- 3) утворення для конкретної ситуації, що протиставляється відтворенню канонічного слова, тобто повторенню готових узуальних лексем;
- 4) експресивність, що в канонічних словах є факультативною;

5) синхронно-діахронна дифузність – нездатність okazіональних лексем старішати із плином часу;

Суть синхронно-діахронної дифузності okazіоналізму полягає в одночасності і нерозривності процесів його творення і вживання. Синхронний і діахронний аспекти okazіоналізму збігаються. Найповніше ця особливість виявляється у, так би мовити, «чистих» okazіоналізмів, не зафіксованих на письмі, щодо яких може виникати ілюзія відтворюваності. Зрощеність синхронного і діахронного факторів okazіоналізму зумовлює постійну новизну у його сприйнятті [24, с. 104].

б) індивідуальна належність [23, с. 36].

Закономірно, що більшість okazіоналізмів продукуються за зразками узуальних слів. У новоутворенні може змінюватися корінь, суфікс, префікс, іноді навіть спосіб словотворення, при цьому продукується слово, яке зазвичай вступає в синонімічні відношення з узуальним, поповнює узуальний синонімічний ряд [15, с. 35].

Okazіоналізми передають не традиційно закріплену інформацію, а таку, що закріплюється індивідуально. За словами В. С. Виноградова, okazіоналізми відповідають усім характеристикам слова, крім однієї: вони незувальні, тобто вони не є загальноприйнятими [4, с. 50]. Виділяють два різновиди okazіональних слів: потенційні (потенціалізми) та індивідуально-авторські слова (егологізми). Потенційні слова є новими лексичними одиницями, які створюються в процесі спілкування і базуються на високопродуктивних словотворчих моделях, завдяки чому в таких словах майже непомітна авторська індивідуальність, а забарвлення новизни майже зводиться нанівець [4, с. 123].

Характерними рисами okazіоналізмів вважаємо яскраву образність, засновану на зіткненні узуально несумісних слів, невідтворюваність поза певним контекстом, емоційно-експресивну забарвленість.

Okazіональні лексеми відкривають нові «русла» руху потоку свідомості реципієнта, актуалізують такі його концептуально-чуттєві сфери, які узуальні слова, їх внутрішні форми не завжди здатні виражати [30, с. 191].

Відомо, що поняття «оказіоналізм» (від лат. *occasionalis* – випадковий) означає мовні одиниці, які відносяться до складу стилістичних неологізмів, створені в ідіостилі певних авторів текстів і не набули поширення [50, с. 510]. Поряд із терміном «оказіоналізм» у сучасній лінгвістиці використовується його ад'єктивований варіант «оказіональне слово». В англійській мові для кваліфікації таких утворень використовують термін «*ponce word*».

Оказіональну лексику можна розглядати з багатьох точок зору. Традиційно неuzuальні новотвори (авторські інновації) за формою одиниці поділяються на такі типи:

1. Фонетичні оказіоналізми, за словами Н. Бабенко, з'являються в тому випадку, коли автор пропонує специфічний звуковий комплекс, що, на його думку, містить і передає певну семантику, зумовлену фонетичним значенням звуків – складників цього новотвору [33, с. 240].

2. Граматичні оказіоналізми – це новації, у яких, за влучним зауваженням Н. Г. Бабенко, у конфлікті перебувають лексична семантика й граматична форма. «Неможливе в системі мови є можливим в авторському контексті завдяки творчому розвиткові лексичного значення слова» [33, с. 240].

3. Лексичні оказіоналізми є переважно комбінацією різних узувальних основ та афіксів відповідно до словотвірної норми чи всупереч їй. За спостереженнями Н. Г. Бабенко, більшість лексичних оказіоналізмів утворюють морфологічним способом (наприклад, *стонебо*, *тужіль*), значно рідше лексико–синтаксичним (*крайполя*) чи морфолого-синтаксичним способами (*щонаймєртва*, *піснолиці*) [33, с. 240].

4. Семантичні оказіоналізми. Суть семантичної деривації визначають по-різному. Стишов О. розуміє її як явище, за якого «за допомогою наявних у мові слів дістають вираження нові поняття і реалії» [34, с. 210]. Унаслідок лексичної деривації з'являються нові лексеми, у результаті семантичної – нові семеми [8, с. 161]. Семантичні неологізми – це нові значення вживаних раніше в мові слів: *наші* (члени фракції «Наша Україна»), *зелені* (захисники природи).

5. Оказіональні новоутворення, утворені за допомогою порушення семантичної сполучуваності, оскільки в їх лексичних значеннях відсутні спільні семи, які з'являються виключно в певному контексті.

О. Г. Ликов пропонує класифікацію за ступенем okazіональності, за якою okazіоналізми розрізняються в широких межах: від слів, що практично вже не сприймаються як okazіональні (*бластер, космоліт, робот*), до слів різко індивідуальних, прив'язаних до певного автора, твору і навіть певного контексту (*алаєць, левіум*).

Є. А. Земська поділяє okazіоналізми на три групи:

1) okazіоналізми, утворені з порушенням законів системної продуктивності словотворчих типів (*канцелярит*);

2) okazіоналізми, утворені за зразком непродуктивних типів в ту або іншу епоху, тобто з порушенням законів емпіричної продуктивності;

3) okazіоналізми, утворені за конкретним зразком, зазвичай за зразком слів членованих, але непохідних, що не входять в словотворчі типи (*звучок, желандія*) [9, с. 238].

На думку Н. Г. Бабенко, художній текст одночасно є і цілісним, і дискретним, що дає змогу виділити наступні типи контексту:

1) нульовий контекст, за якого okazіоналізм проявляє, експлікує семантику через внутрішню форму, при семантичній інтерпретації новотвору контекст перенасичується;

2) мініконтекст стосується рядка, речення чи абзацу і є достатнім для розуміння значення новотвору;

3) макроконтекст залучають до аналізу okazіональних новотворів, семантика яких експлікується тільки в межах художнього тексту;

4) контекст творчості використовується при дослідженні вживання автором okazіоналізмів;

5) історико-культурний контекст необхідний для аналізу семантики okazіоналізмів;

б) словотвірний контекст містить авторські примітки про спосіб утворення та значення новоствореного слова.

Отже, оказіоналізми переважно класифікуються відповідно до їх структури та мовних моделей словоутворення. Зазвичай перевага надається класифікації Н. Г. Бабенко, оскільки вона характеризує оказіоналізми як з точки зору форми, так і семантики. Більш того, вона розглядає одиниці різних рівнів мови: звукові комплекси, слова і словосполучення.

1.3 Способи творення okazіональних слів

Специфіка okazіоналізмів полягає у тому, що автор прагне порушити усталені норми щодо сполучуваності словотворчих засобів. З огляду на те, як саме порушуються закони дії словотвірного типу виділяють різні види okazіонального словотворення.

Мовна форма okazіоналізмів – об'єкт цілеспрямованого індивідуального творчого пошуку, що зумовлює особливий підхід автора до вибору словотвірних засобів, його індивідуального прочитання змістової структури словотвірної одиниці, яка, функціонуючи у межах тексту, впливає на його зміст, що дає можливість співвідносити словотвірний аналіз із текстотвірним [7, с. 224].

Okazіональні новотвори створюють проміжну ланку між актуальними та потенційними словами. Оскільки вони існують фізично, не можуть вважатися потенційними, а через неналежність до лексичного складу мови не можуть бути актуальними словами. Okazіоналізм – це перший і нерідко останній етап життя нового слова [44, с. 364–365].

У загальному вигляді способи творення okazіоналізмів можна розподілити на дві групи: за допомогою звичайних словотворчих засобів і способів шляхом порушення законів їх дії, тому про їх звичність можна говорити лише умовно, та специфічних способів [9, с. 244].

Перша група знаходить відображення у класифікації способів okazіонального словотворення на морфологічні (афіксація, словоскладання, абревіація) та неморфологічні (лексико-семантичний, морфолого-синтаксичний, лексико-синтаксичний).

Лінгвісти виділяють такі суто okazіональні способи словотворення, як вивільнення афіксів й інших частин слова, використання афіксів у якості базових основ, каламбурні та паронімічні «ігри» зі словом [8, с. 182], креація, аугментація, елімінування, анаграматичні способи (ретроскрипція, метатеза, тмезис), графіксація, субституція [4, с. 218], okazіональна метонімізація.

Підхід до трактування okazіонального словотворення представлений у дослідженнях О. А. Земської, яка намагається викрити специфіку утворення okazіоналізмів як «порушників законів словотворення», як слів, які протистоять узуальним. Вона виділяє такі способи і прийоми okazіонального словотворення: міжсловесне накладання, контамінація, злиття (зрощення), утворення за зразком конкретної мовної одиниці, побудова слів із вигаданими коренями.

На відміну від О. А. Земської, І. С. Улуханов розглядає okazіональне словотворення за аналогією до узуального. Усі способи словотворення він поділяє на чисті (чисті узуальні та чисті okazіональні, а останні, в свою чергу, поділяються на зворотні й прямі) та змішані. До прямих чистих okazіональних способів він відносить міжсловесне накладання, зміну фонемного складу і використання афіксів як самостійних слів, а до зворотних – дезафіксацію, десафіксацію та інші види редеривації. [27, с. 117].

Деякі новостворені слова належать до okazіоналізмів, у традиційному розумінні, тому що були спеціально вигадані для єдиного випадку й схильні зникати так само швидко, як і утворюватися. Наочний приклад – ефемерне дієслово *prooflisten* «слухати запис слів чи музику, щоб перевірити на наявність помилок», вжите в 2000 році в *The Guardian* (за аналогією до *proofread*) [41, с. 27].

Більшість okazіональних апелютивів утворено узуальними способами, серед яких найбільш поширеними є суфіксальний засіб і словоскладання. Okazіональні засоби є нехарактерним явищем для українського словотворення, проте в деяких семантичних групах трапляються поодинокі випадки їх вживання. Типовим є використання okazіоналізмів з так званою «нульовою» внутрішньою формою, тобто з повністю затемненою семантикою. Варто зауважити, що більшість okazіоналізмів утворено засобом незвичайного поєднання слів [5, с. 134 – 136].

Таким чином, більшість індивідуально-авторських слів створені за традиційними моделями, що дозволяє говорити про реалізацію ними системних потенцій у мові. Проаналізувавши словотвірні особливості okazіональних

лексем, ми з'ясували, що афіксація належить до продуктивних способів словотвору. Специфіка виникнення okazіonalіzmів полягає в новому, нерідко довільному поєднанні відомих у мові коренів слів, що уможлиблює появу нових семантичних відтінків.

1.4 Особливості відтворення okazіоналізмів у перекладі

Проблема перекладу okazіоналізмів є однією із найскладніших, оскільки нові лексичні утворення як частина певної мовної ситуації, не знаходять постійне місце у словниковому складі мови та зберігають свою оригінальність. Результати утворення нової форми та нового значення рідко потрапляють навіть у найновіші спеціалізовані словники [39, с. 214].

Труднощі перекладу okazіоналізмів обумовлені тим, що вони можуть мати кілька значень або не мати відповідних конструкцій в мові перекладу. Бажано перекладати okazіоналізми за допомогою мовних конструкцій, які існують в мові перекладу, або створювати власний okazіоналізм. Цей процес дуже творчий і цілком залежить від індивідуального сприйняття перекладача.

Майже кожне індивідуально-авторське новоутворення вміщує імпліцитну або експліцитну інформацію про предмети чи явища навколишньої дійсності, стає засобом оформлення й передачі цієї інформації, можна стверджувати, що воно в семантично-прагматичному просторі тексту виконує і комунікативну функцію. Ця функція okazіоналізмів виявляється насамперед у прозових текстах, а в поезії, з огляду на її відображальність, превалує естетична [30, с. 193].

Значення okazіоналізму визначається не тільки змістом його внутрішньої форми, але і залежить від контексту. Можна сказати, що значення індивідуально-авторських неологізмів формує їх внутрішня форма і контекст [4, с. 127]. Тому для інтерпретації okazіоналізмів визначальними є ситуація, контекст, наявність в контексті слів із загальними семантичними елементами, а також поширеність словотвірної моделі. Контекст функціонує як фільтр і зменшує кількість можливих інтерпретацій okazіоналізмів. Саме тому кожне okazіональне утворення слід розглядати виключно у контексті.

«Той, хто продукує okazіоналізм-новацію, свідомо деформує форму і відчуває при цьому естетичне задоволення від своїх мовотворчих здібностей, а той, хто його сприймає, дивується хистові автора і, в свою чергу, дістає

естетичне задоволення від співучасті в акті творчості, від розуміння своєї підготовленості до цього акту» [15, с. 34].

Основні способи перекладу okazіоналізмів:

1) транскрипція – письмове відтворення слів і текстів з врахуванням їх вимови засобами певної графічної системи;

2) транслітерація – передавання українськими буквами літер, з яких складається іноземне слово: *reptiloid* – *пентілоїд*, *visiphone* – *відеофон*, *blaster* – *бластер*;

3) калькування – складові частини безеквівалентної лексичної одиниці замінюються буквальними відповідностями мовою перекладу: *suntiger* – сонцетигр;

4) надання існуючому слову ще одного значення: *seashell* замість узуального значення *черепашка* набуває нового значення – *крихітні*, *з наперсток*, *радіоприймачі-втулки*;

5) конверсія: *to rocket off* (покинути планету на ракеті), *We-Made-It* (наше досягнення), *toughnecks* (дурень, незговірливий);

6) утворення складного слова чи скорочення існуючого слова: *wirehead* – *мережевик*, *hidinged* – *особа, що приховує інформацію* [1, с. 215];

7) продуктивні афіксації: *telecube* – *телекуб*, *hyperconnection* – *гіперзв'язок*.

8) аналоговий (наближений) переклад – спосіб передачі безеквівалентної лексики, під час якого перекладач використовує таку лексичну одиницю мови перекладу, що частково відтворює значення одиниці мови оригіналу, що дозволяє розкрити для читача приблизне значення явища, яке описується [19, с. 151].

9) описовий переклад розкриває значення безеквівалентної лексики за допомогою розгорнутих словосполучень, що розкривають наявні ознаки, які позначають явище конкретної лексичної одиниці [18, с. 143].

Переклад авторських неологізмів пов'язаний з використанням різного роду трансформацій та перекладацьких прийомів. Їх значення впливає

сукупно з контексту, а їх переклад вимагає від перекладача певних творчих зусиль.

Факторами, що впливають на переклад okazіоналізмів є структура і форма okazіоналізму, контекст та наявність фонових знань. Труднощі, які виникають при перекладі okazіоналізму, пов'язані з проблемою його розуміння і відсутністю відповідників у мові перекладу. З основних способів перекладу можна виділити наступні: транскрипція і транслітерація, калькування, описовий переклад, функціональна заміна, опущення okazіонального слова.

Отже, при перекладі okazіоналізмів потрібно звертати увагу на їх зовнішню і внутрішню форму, а також зосередитись на емоціях, які викликає okazіональне слово у мові оригіналу. Okazіоналізми є цікавим явищем у кожній мові. Складнощі виникають спочатку з ідентифікацією денотату та з подальшою референцією в іншомовному оточенні, при чому важливими є такі фактори, як мовна компетенція, базові лексикологічні знання, досвід, країнознавчі знання тощо. Також при перекладі таких стилістично маркованих слів можливі випадки, коли переклад буде стилістично нейтральним, або взагалі будуть відсутні еквіваленти. Незважаючи на це, okazіоналізми належать до явищ, що збагачують мову.

1.5 Лінгвосинергетичний аспект дослідження художнього дискурсу

Мовознавство новітнього періоду вирізняється пошуком ефективних методів філологічного пізнання. До того ж якісне переосмислення вивчення мовної системи повинно базуватися на формуванні нового теоретико-методологічного синтезу задля зближення гуманітарних і природничих наук у контексті трансдисциплінарного системного світогляду [43, с. 204].

Протягом життя мова індивіда змінюється під впливом багатьох факторів: вікова категорія, освітній рівень, професійна діяльність, комунікативна ситуація, а також настрої, емоції, почуття, які є складовими у процесі вибудовування моделей спілкування, мовленнєвої поведінки, мовного та мовленнєвого потенціалу комунікантів [21, с. 93].

Сьогодні до мовознавчих студій усе активніше проникають принципи синергетики, що постулюють погляд на мову як синергетичну суперсистему, нелінійну, неврівноважену, детерміновану зсередини й ззовні, яка перебуває в стані переходу від хаосу до порядку аж до нового порядку через взаємодію деструктивних тенденцій і параметрів самоорганізації цієї суперсистеми шляхом спільного функціонування елементів і підсистем, які кооперуються задля її збереження [32, с. 20].

Лінгвістика являє собою мозаїку фактів і набір гіпотез, кожна з яких пояснює системні відношення всередині окремих граматичних, лексичних, фонетичних та інших лінгвістичних сукупностей. Вочевидь, назріла потреба в синтезі наукових доробок, у складанні єдиної мозаїки загальної наукової картини світу з урахуванням здобутків як у природничих, так і в гуманітарних науках. Цей синтез уможливлено екстрапольовано на мовознавство специфічна термінологія синергетики (поняття нестійкості, дисипативності, нелінійності, ієрархічності, емерджентності, симетричності/асиметричності тощо) [35, с. 157].

Відповідно до синергетичної концепції, вивчення окремих елементів ґрунтується на їхній спільній взаємодії, в результаті якої фіксується явище

самоорганізації, при якому невпорядковані процеси набувають упорядкованого формату. При цьому розглядається і протилежна ситуація – як порядок перетворюється на хаос. Цю амплітуду еволюції пояснює синергетична парадигма, яка передбачає вивчення складових системи у межах цілісності [21, с. 93].

Сучасна лінгвістична наука потребує нової парадигми, яка б чітко продемонструвала, що всі аспекти мовної структури не існують автономно, а навпаки, фундаментально залежать від механізмів реальної мовної діяльності і від когнітивних структур, якими оперує думаючий індивід [3, с. 25].

Вивчення мови та мовленнєвої діяльності суб'єкта на сучасному етапі здійснюється у площині цілісної системи, детермінованої як інтралінгвальними, так і екстралінгвальними чинниками [21, с. 92].

Упорядкованість структури тексту виникає в процесі складної і безперервної взаємодії симетрії та асиметрії, внаслідок їх гармонізації: щоб зберегти феноменальну цілісність, текст має прагнути до симетрії, але ніколи її не досягати, оскільки симетрія його структури призводить до різкого зниження інформативності [3, с. 25].

Функційно-синергетичний підхід до аналізу текстовпростору допомагає чіткіше виявити «значущість семантичних, структурних, прагматичних характеристик мовлення, взаємодія або ж злиття енергій яких створює загальний функційний простір дискурсу» [20, с. 121].

Текст як синергетичний об'єкт набуває властивостей спонтанної активності, яка реалізується як здатність тексту впорядковувати не тільки самого себе (ендогенна активність), а й навколишнє середовище – концептуальні системи продуцента та реципієнта (екзогенна властивість). Як квант інформації, текст здатен ініціювати процес смислотворення в концептуальній системі реципієнта, вводячи її в нерівноважний стан. Це відбувається за незбігу змісту, концептуальної системи автора тексту і концептуальної системи реципієнта: системи смислів (суб'єктивних значень) принципово існують як відкриті нелінійні нестійкі системи [3, с. 26].

Відповідно до синергетичної концепції у будь-якому типі дискурсу є актуальною взаємодія тексту і контексту, а також їхнього продукту – підтексту. У процесі самоорганізації художнього дискурсу текст і підтекст моделюють один одного і навколишнє середовище, створюючи поляризацію смислів у дискурсі [29, с. 99].

На етапі створення дискурсу, автор керується комунікативною, інформаційною, естетичною метою. Як наслідок, автор як мовна особистість виступає водночас реалізатором художніх інтенцій, і демонстратором власного психотипу. З огляду на це, процес формування художнього дискурсу дотично вивчати у синергетичному аспекті – у площині цілісної системи [21, с. 94].

Синергетичний аналіз дискурсу допомагає встановити системні взаємозв'язки безлічі його складових – фонематики й просодичного оформлення висловлювань, специфічних особливостей лексичного наповнення й синтаксичного вибудовування, семантико-прагматичних значень, контекстуального оточення, екстралінгвальних явищ – які утворюють єдиний багатоярусний комплексний функціональний простір дискурсивної системи [35, с. 155].

Автор як конструктор своїх ідей виступає водночас в ролі атрактора (ментальний конструкт, який спрямовує процес в необхідному напрямку для досягнення поставленої мети) й репелера (уособлює параметри, здатні «відштовхувати» систему від положення рівноваги), стратегії яких відображено у дискурсі [21, с. 95–96].

При аналізі самоорганізації дискурсивних структур центральним є розпізнавання атракторів системи, які визначають її динаміку, направляючи шляхи її розвитку. Виділяються точкові атрактори (в яких розміщена найістотніша інформація й найважливіші смисли); креативні атрактори (фрагменти тексту, що виконують функцію сильної позиції й концентрують максимум творчих зусиль автора, завдяки чому забезпечується висування домінантних смислів); смислові/семантичні атрактори (реалізують домінантний смисл тексту, який притягує і структурує смисли навколо себе); емоційні

атрактори (виражені одиницями з яскравим експресивним змістом); граматичні атрактори (обумовлюють вибір форми слова, словосполучення, речення) тощо [35, с. 154].

Комунікативний процес виокремлюється персоніфікованою морфологічною, фонетичною, лексичною, синтаксичною селекцією. Примітним у цьому сенсі є редукція фонетичних засобів, предикативність, аглютинація як спосіб реалізації злитих лексем, okazionalizmi, синтаксична згорнутість, інверсія, що найчастотніше фіксуються у мовленні суб'єкта [21, с. 93].

Системний пошук при створенні найкращого варіанту тексту і дискурсу включає вибір найкращого сценарію представлення об'єкта повідомлення, його ефективну концептуалізацію, вибір аргументації та кодів, що впливають на адресата, обрання композиції та стилістики тексту. Автор тексту має певну свободу в зазначеному виборі і можливість оцінювати кожен мисленнєвий вибір як «краще – гірше». Використовуючи свої оцінки під час перебору варіантів, автор послідовно наближається до ідеального на його погляд варіанту [29, с. 100 – 101].

Отже, лінгвосинергетична наукова парадигма перебуває на етапі становлення і має на меті міждисциплінарне вивчення вже відомих мовних концепцій. Синергетичне світобачення сприяє встановленню глибинних закономірностей розвитку мови за рахунок її вивчення у нерозривній єдності із природничими науками. Структура будь-якого тексту має демонструвати динаміку творення смислів.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Питання творення, функціонування okazіоналізмів та означення окремих мовленнєвих реалій мовознавці вивчали давно, однак і досі однозначного консенсусу немає.

Сама етимологія терміна «оказіоналізм» (від латинського *occasio* – випадок) передбачає, що подібні слова створюються відповідно до конкретної ситуації та виконують безліч функцій, а саме: емоційно-експресивну, динаміки, увиразнення твору, оновлення думки, образотворення, комічного ефекту.

Оказіоналізм є результатом свідомого акту творення нового слова не для номінації нової реалії, а для увиразнення, уточнення вже відомого; використання наявних у мові словотворчих засобів із стилістичною метою.

Оказіональна деривація полягає у творенні неологізмів за допомогою поширених словотвірних моделей та незвичних, специфічних способів. Оказіональний словотвір орієнтовано є багатшим саме на мовні можливості, що розкривають творчу сторону мови, а не на мовні правила.

Виділити загальноприйнятій і універсальній способи перекладу авторських неологізмів неможливо. Під час перекладу потрібно намагатись зберегти новизну таких слів і яскравість створеного ними враження. Перекладач мусить передати його у мові перекладу, здогадуючись про значення авторського неологізму з контексту.

Серед способів перекладу okazіоналізмів найчастіше виділяють транскрипцію, транслітерацію, калькування, аналоговий та описовий переклади.

У мовознавчій науці okazіоналізми на сьогодні вивчені недостатньо, незважаючи на те, що в останні десятиріччя лінгвістика інтенсивно вивчає проблеми okazіональних слів, намагаючись з'ясувати їхній склад, структуру, місце, роль та способи функціонування в лексичній системі мови, визначити критерії та принципи їхньої класифікації.

За останні півстоліття погляди на природу та сутність okazіоналізмів зазнали істотних змін, але й досі в мовознавстві серед новотворів традиційно виділяють три типи: неологізми, okazіоналізми та потенційні слова.

Якщо розглядати з лінгвосинергетичної точки зору, okazіональний словотвір можна назвати флуктуацією, оскільки виникають нові одиниці мови, а самі індивідуально-авторські неологізми – точками біфуркації, адже вони породжують численні перспективи розвитку системи мови.

Досі залишаються дискусійними такі питання, як межі okazіональності, склад okazіоналізмів, специфіка їхнього використання окремими авторами, особливості okazіональних слів на різних мовних зрізах.

РОЗДІЛ 2

2.1 Релевантність оказіональної лексики при перекладі художньої літератури

Мовці, осмислюючи референти, особливу увагу звертають на пошук адекватного словесного виразу, адекватні форми омовлення думки. Разом з удосконаленням думки вдосконалюється і слово, мистецтво мовлення в цілому. Мовці по-новому оцінюють елементи мовної системи, роблячи їх значущими в своїй мовотворчій діяльності. Вони роблять вибір і розстановку мовних елементів, з допомогою яких об'єктивна дійсність одержує специфічне відбиття. У лінгвістичній діяльності відбувається специфічна модуляція, перегляд попереднього соціального і лінгвістичного досвіду. В ході створення інновацій інтегрують два феномени – думкотворення та використання мови як нової реальності. Матеріалізація думки залежить від автора, його креативних здібностей [13, с. 10].

Художній дискурс – це взаємодія між письменником і читачем, спроба змінити духовний світ людини і викликати певну емоційну реакцію; залучення сфер культурних, естетичних та соціальних цінностей, знань про світ та відношення до дійсності, енциклопедичних відомостей, системи вірувань, ідей та почуттів. Художній дискурс – це втілення вербального повідомлення, яке передає предметно-логічну, естетичну, образну, емоційно-оцінну інформацію, зібрану в ідейно-художній зміст тексту, що утворює неподільну єдність [40, с. 44].

У сучасному літературному процесі спостерігається тенденція до створення прозаїками паралельних, ірреальних світів. Автори схильні вигадувати світи зі своїми історіями, традиціями, народами і мовами.

Про роль у художній мові авторських неологізмів зазначав поціновувач оригінальних засобів досягнення емоційності та експресивності Л. А. Булаховський. Він писав: «Хай вигадані художниками слова, нові слова

залишаться назавжди тільки їх словами, – хай вони не надходять до активного фонду загальної мови, але там, де їх ужито, вони живуть і житимуть своїм повним, художньо-естетичним життям, на своєму місці вони є збагаченням мови як засобу служити виявом певної діючої образності і, подобаючись хоча б певному колу читачів, тим самим виправдовують своє народження і своє існування» [16, с. 61].

Автори романів використовують індивідуально-авторські лексеми для характеристики предметів та явищ, надання героям додаткової експресивності та емоційності, а також демонструють наполегливі словопошуки письменників у виявленні й відтворенні необмеженого семантико-дериваційного потенціалу рідної мови.

Кожен okazіоналізм – це випадкове, раніше не відоме сполучення словотворчих елементів, використовуючи яке, письменникові потрібно переконати читача в правомірності заміни загальноприйнятої номінації своєю, індивідуальною [15, с. 36].

Основною визначальною ознакою okazіоналізмів є узуральність їхнього функціонування, тобто належність до мовлення, а не до мови. Наявність okazіоналізмів у мовленні письменника чи поета визначає ступінь його майстерності, говорить про наявність ідіостилю, що дає змогу впізнати його художній дискурс серед низки подібних [6, с. 31].

Через приналежність до індивідуально-авторського словотвору, okazіоналізми не мають і не можуть мати «готових» відповідників в іншій мові. Для теорії перекладу okazіональні слова становлять великий інтерес головним чином у зв'язку з тим, що вони вимагають від перекладача певних когнітивних зусиль і нетипових перекладацьких рішень. При перекладі okazіоналізмів необхідно передати всі відтінки значень, які автор хотів донести читачеві, створюючи у тексті особливу дійсність [40, с. 45].

Вибір перекладачами прийомів та трансформацій для передачі значення okazіоналізмів залежить від змісту тексту та жанрових особливостей. При перекладі постає проблема передачі яскравої, стилістично мотивованої

забарвленості, адже зберегти новизну оказіональної лексики досить важко, а інколи й неможливо, тому перекладач повинен мати творчий підхід до конкретного випадку вживання таких одиниць, враховуючи норми цільової мови.

Безперечно, коли автор дає героям специфічні імена, це повинно відображатися в перекладі. При відтворенні реалій за неправильного вибору мовних засобів можливо свідомо або несвідомо спотворити комунікативні інтенції автора або створити новий задум, відмінний від першотвору.

Оскільки стандартних способів перекладу оказіоналізмів не існує, перекладачеві необхідно враховувати не тільки власний погляд щодо принципів відтворення інновацій, але й взаємозв'язок між вихідною та цільовою мовою з одного боку та культурою з іншого.

Таким чином, оказіоналізми – результат творчої діяльності перекладачів, що демонструють потужні виражальні потенції, а наявність фонових знань про першотвір та обізнаність перекладачів у особливостях композиції романів та жанровій специфіці допомагають виконати вдалий переклад.

2.2 Аналіз вживання оказіональних новотворів в перекладах романів Ніколаса Спаркса та Джорджо Мойєс

Аналізуючи романи «Найкраще в мені» Ніколаса Спаркса, «До зустрічі з тобою» та «Дівчина, яку ти покинув» Джорджо Мойєс, ми з'ясували, що оказіоналізми у мові перекладу виникають завдяки таким перекладацьким трансформаціям, як:

- утворення нової лексичної одиниці;
- афіксація;
- використання незувального відповідника для загальноновживаного слова;
- калькування;
- модуляція;
- прийом додавання;
- смисловий розвиток;
- контекстуальна заміна;
- експлікація.

Ольга Любарська, яка переклала роман «Найкраще в мені» американського письменника Ніколаса Спаркса, спромоглася не лише милозвучно й без спотворень передати інтенції та авторський стиль, а й використати безліч перекладацьких трансформацій, зокрема утворити індивідуальні неологізми. Нижче наводимо результати проведеного нами дослідження.

Мовна одиниця «зимнішати» є оказіональним відповідником, оскільки вживається виключно в українському перекладі цього літературного твору. Слово «задолувати» означає «заховати під долівкою», а відтак у цьому реченні набуває нового семантичного наповнення, а саме: падати на землю.

(1) *By the time summer ended, he knew he was in love, and **when the air turned crisp** and autumn leaves **drifted to the ground** in ribbons of red and yellow, he was certain that he wanted to spend the rest of his life with her, as crazy as that sounded* (Sparks N. The Best of Me, p. 18).

(2) *Наприкінці літа він зрозумів, що закохався, а коли повітря стало зимнішати й зів'яле осіннє листя задолувало червоно-жовтими веремійками, він остаточно упевнився, що хоче прожити із нею життя, як би дико це не звучало* (Спаркс Н. Найкраще в мені, с. 9).

Яскравим прикладом утворення дієслова за непродуктивною словотвірною моделлю в українській мові може послугувати наступний уривок роману. На відміну від англійської мови, в якій перевагу віддають номінації (у нашому випадку вжито абсолютну номінативну конструкцію), в українській мові існує тенденція до вербалізації. Твірною основою для дієслова «пласкішати» став прикметник активного складу мови, і хоча такий варіант перекладу доцільний у цьому контексті, частотність функціонування дієслова виняткова.

(3) *That was when he'd always been most relaxed, and she sensed that feeling in him again as he shifted from one gear to the next, the muscles of his forearm bunching and **relaxing*** (Sparks N. The Best of Me, p. 136).

(4) *Колись він тільки так і міг повністю розслабитися – так було й тепер: вона відчувала це, спостерігаючи, як він перемикає передачі і як м'язи його передпліччя напружуються й **пласкішають*** (Спаркс Н. Найкраще в мені, с. 71).

Для вільного словосполучення, яке виконує синтаксичну роль означення, характерною є індивідуально-авторська своєрідність, а отже досягти еквівалентності й адекватності перекладу за допомогою повного відповідника чи дослівної передачі змісту, при цьому зберігши структуру, неможливо.

(5) *The place had never been much more than a shack even when Dawson had been around, and there had always been a **half-finished-and-in-need-of-repair** appearance to the exterior* (Sparks N. The Best of Me, p. 42).

(6) *Навіть коли Довсон жив тут, дім Така виглядав розвалюхою. Таким він був і тепер: тут і там видніли **недоробки й недоглядки*** (Спаркс Н. Найкраще в мені, с. 22).

Прийом калькування, який перекладачка вживає для точного відтворення оригінального речення, спричинив утворення оказіоналізму «лійкий». У тлумачному словнику української мови такої лексеми немає, однак у контексті її значення досить легко інтерпретувати:

(7) *Sometimes, when the sunlight slanted through the canopy, bathing Tuck's yard in a **liquid, late summer haze**, she could almost sense Dawson's presence beside her and she was reminded again that Tuck had been anything but crazy* (Sparks N. The Best of Me, p. 33).

(8) *Іноді, коли сонце сідало і його скісні промені, пробиваючись крізь тент, затоплювали двір **лійкими пізньо-літніми сутінками**, вона майже відчувала присутність Довсона біля себе і тому розуміла, що Так був далекий від божевілля* (Спаркс Н. Найкраще в мені, с. 18).

Загальноприйняті способи словотвору спричиняють появу авторських неологізмів. Наприклад, за допомогою префіксального способу від словотвірної основи тузінь, значення якої можна віднайти в тлумачних словниках, утворився оказіоналізм «півтузінь» за аналогією позначення половини в англійській мові:

(9) *But in those dark months when Bea was sick, two or three beers a night gradually became a **six-pack**; after she died, it became a **twelve-pack*** (Sparks N. The Best of Me, p. 27).

(10) *Та у ті темні місяці, коли Беа хворіла, два–три пива поступово переросли в **півтузінь**. Коли дівчинка померла – у **повний тузінь*** (Спаркс Н. Найкраще в мені, с. 14).

Індивідуально-авторським неологізмом можна вважати лексему «хитьма». Оскільки в тлумачному словнику української мови такий прислівник не подано, дослідити адекватність перекладу з огляду на передачу семантичної інформації досить складно. Недарма перекладачка вдається до використання прийому конкретизації, що значно полегшує сприйняття ситуації мовлення.

(11) *One o'clock and still nothing. At two, Abee finally **came staggering up**, barely able to stay upright* (Sparks N. The Best of Me, p. 160).

(12) *О першій їх досі не було. О другій Ейбі нарешті підвіся з засідки й хитма побрів до Теда – видно було, що триматися на ногах йому не просто* (Спаркс Н. Найкраще в мені, с. 84).

Принадно зауважимо, що лексема «поземкувати», продемонстрована у прикладі, також належить до егологізмів, адже з притаманною новизною вживається лише в перекладі Ольги Любарської:

(13) *Dawson ran on the packed sand near the water's edge, halfheartedly chasing the terns as they **darted in and out of the waves*** (Sparks N. The Best of Me, p. 126).

(14) *Довсон біг злежаним піщаним берегом уздовж води, мляво наздоганяючи кричків, що **поземкували над хвилями*** (Спаркс Н. Найкраще в мені, с. 65).

Інколи при перекладі для загальноживаних слів добирають незувальні відповідники для надання цільовому тексту стилістичного забарвлення, зокрема для досягнення експресивності мовлення.

(15) *“I always got fresh steaks, too. Have 'em delivered from the butcher every Monday. Bottom shelf of the **icebox**. Grill's out back”* (Sparks N. The Best of Me, p. 32).

(16) – *А ще в мене завше є свіжі стейки. Щопонеділка мені їх різник привозить. Там-от, на верхній полиці в **льодовику**. А гриль на задньому дворі* (Спаркс Н. Найкраще в мені, с. 17).

Оказіоналізми в мові перекладу нерідко утворюють за аналогією до мови оригіналу. Відповідник «хоч на понюх розуму в голові» в наступному прикладі дібрано шляхом аналізу семантичного поля вихідної синтагми. Український відповідник до слова *crooked* повним вважати не можемо, однак у контексті його значення експліцитне й близьке до денотату.

(17) *That's what anyone **with a lick of sense** would have done, and he was sure that Dawson was smart enough to know that Ted wanted to kill him every time he looked in the mirror and saw that **crooked** nose staring back at him* (Sparks N. The Best of Me, p. 70).

(18) *Так вчинив би будь-хто, у кого є хоч на понюх розуму в голові, і він був певний, що Довсон достатньо кмітливий, аби розуміти, що Тед жадає убити його щоразу, коли бачить у дзеркалі свого потороченого носа* (Спаркс Н. Найкраще в мені, с. 36).

Грамотична заміна – ще один вагомий спосіб перекладу, який застосовують за наявних відмінностей у синтаксисі мовної пари. За такої трансформації змінюється структура речення відповідно до норм мови перекладу. Хоча в цільовому тексті спостерігається декомпресія, інтенції автора передано без спотворень.

(19) *An engagement was a foregone conclusion, and in July 1989, only a few weeks after she'd finished her degree, they were married* (Sparks N. The Best of Me, p. 25).

(20) *Через два роки вони закономірно, як їй здавалося, заручилися, а в липні 1989-го одружилися, одразу після її випуску* (Спаркс Н. Найкраще в мені, с. 13).

Вжитий відповідник зрозумілий для реципієнта лише в конкретному контексті, тому наочно показує функціональну одноразовість okazionalizmu – одну з ознак, які відрізняють його від узуальних слів:

(21) *Too many people glorified small-town America, making it seem like a Norman Rockwell painting, but the reality was something else entirely* (Sparks N. The Best of Me, p. 76).

(22) *Звісно, одноповерхова Америка породила багато героїв, і всі звикли бачити її, як на картинах Нормана Роквелла, та дійсність сильно відрізнялася від такого уявлення* (Спаркс Н. Найкраще в мені, с. 39).

На противагу першоджерелу, у цільовому тексті застосовано прийом додавання, завдяки якому уточнюється екстралінгвістична ситуація, а вжитий колоквіалізм «дудліж», що належить до синонімічного ряду слова «пятика», виконує стилістичну роль.

(23) *Yet because he was widely regarded as an excellent dentist, rarely missed work, and always paid the bills, he didn't think he had a problem* (Sparks N. The Best of Me, p. 27).

(24) *І через те, що усі навколо вважали його першокласним стоматологом, через те, що він жодного разу не пропустив роботу через **дудліж** й не мав боргів, вважалося, що в цьому немає жодної проблеми* (Спаркс Н. Найкраще в мені, с. 14).

Якщо звернути увагу на переклад англійського загальноживаного слова, можна помітити, що український відповідник утворено шляхом об'єднання двох словникових значень.

(25) *She thought about it, her expression almost **wistful*** (Sparks N. The Best of Me, p. 53).

(26) *Вона обдумала його слова, обличчя її набуло **мрійливо-тужливого** виразу* (Спаркс Н. Найкраще в мені, с. 28).

Переклад, заснований на використанні лексико-семантичних заміни, як-от модуляції, за якої встановлюються синонімічні відношення на основі певної семи в межах одного семантичного поля, вирізняється образністю мовлення частково завдяки стилістичним фігурам.

(27) *Ted moved cautiously, knowing that rushing in would be foolish. He suddenly wished he'd brought Abee along. Would have been good to have Abee **close in from another direction*** (Sparks N. The Best of Me, p. 115).

(28) *Тед рухався обережно, він розумів, що набігати різко було нерозумно. Раптом він пошкодував, що не взяв з собою Ейбі. З Ейбі було б зручніше – **взяли б Довсона в обценьки*** (Спаркс Н. Найкраще в мені, с. 60).

Як свідчить поданий нижче приклад, за допомогою прийому контекстуальної заміни перекладачеві легше підібрати відповідник до тих синтагм, які утворені за іншими мовними традиціями. Ба більше, колокація *on the way* вжита автором метафорично, а відтак при перекладі варто керуватися конотативними значеннями.

(29) *By the time they reached the second anniversary of Bea's death, **with Annette on the way**, he was drinking to excess even when he had to work the following morning* (Sparks N. The Best of Me, p. 27).

(30) *На другу річницю смерті Беа, коли вже була «в проєкті» Анет, він напивався навіть напередодні робочого дня* (Спаркс Н. Найкраще в мені, с. 14).

Варіант перекладу лексеми “to marvel” є оказіональним відповідником, появі якого посприяло застосування прийому смислового розвитку. Значення одиниці мови перекладу можна логічно пов’язати з лексемою оригіналу. Таке семантичне перетворення, як «кохатися у спогадах» відносимо до метафоричних замінів.

(31) *Sometimes, though, she wondered what he felt when he thought of that year they spent together, or if he ever **marveled** at what they'd shared, or even whether he thought of her at all* (Sparks N. The Best of Me, p. 35).

(32) *Хоча іноді їй хотілося дізнатися, що він відчував, коли згадував про той рік, коли вони були разом, чи **кохався** він у **спогадах** про те спільне, що в них було, чи взагалі згадував про неї* (Спаркс Н. Найкраще в мені, с. 18).

Не менш цікавим є наступний приклад. На нашу думку, слово «кривосудець» можна віднести до архаїзмів. Натепер спектр вживання лексеми дуже обмежений: у творах Михайла Стельмаха, в апокрифах, Євангеліях. Якщо взяти до уваги літературні надбання сучасних письменників, «кривосудець» вживається винятково в українському перекладі роману Ніколаса Спаркса.

(33) *When she'd first built it, she could remember townspeople whispering that there was no way her business could support the cost of such a facility. And maybe it had been a stretch at the time, but little by little **the whispers had been silenced*** (Sparks N. The Best of Me, p. 180).

(34) *Коли Мерилін збудувала фабрику, то в місті тільки й було розмов про те, що вона не може дозволити собі такої інвестиції. І, може, бували місяці, коли й справді було нелегко, але потроху **кривосудці** вгамувалися* (Спаркс Н. Найкраще в мені, с. 93).

Враховуючи те, що дослівний переклад хоч і був би граматично правильним, проте неприйнятним висловом для цільової мови, за допомогою модуляції досягається змістова рівноцінність речень:

(35) *At first, they clung to the hope that Amanda was simply going through a rebellious phase, and they tried to ignore it. **When that didn't work**, things got harder for Amanda* (Sparks N. The Best of Me, p. 19).

(36) *Спочатку батьки сподівалися, що в Аманди це минеться, що це просто підліткове бунтарство. Потім вони намагалися закрити очі на ці стосунки. Але **коли їхній арсенал стриманості вичерпався**, життя Аманди вельми ускладнилося* (Спаркс Н. Найкраще в мені, с. 10).

У використанні оказіонального варіанту перекладу лексеми “to free” не було нагальної потреби. Якби перекладач дібрав нейтральний словниковий відповідник, на сприйняття тесту реципієнтом це б не вплинуло. Однак, таке рішення свідчить про ефективне оперування лексико-семантичною системою цільової мови.

(37) *The delivery van lurched onto the shoulder again as Alan finally **freed his lighter*** (Sparks N. The Best of Me, p. 73).

(38) *Вантажівка знов смикнулася вправо, коли Алан нарешті **вивудив запальничку*** (Спаркс Н. Найкраще в мені, с. 38).

Один з основних різновидів граматичних трансформацій – прийом додавання допускає вживання в перекладі слів, які не мають відповідників у джерельному тексті. Для того, щоб точно передати оригінальну думку, дотриматися мовних норм й за потреби надати певне пояснення, доцільно застосовувати саме таку трансформацію:

(39) *Kudzu and Spanish moss **obscured the world less than a few feet away*** (Sparks N. The Best of Me, p. 116).

(40) *Кудзу й іспанський мох **затуляли собою усе, обмежуючи світ до кількафутової живої келії*** (Спаркс Н. Найкраще в мені, с. 61).

Смисловий розвиток полягає у заміні словникового відповідника контекстуальним, який логічно пов'язаний з ним. Наступний приклад ілюструє переклад фразового дієслова словосполученням з додаванням нових слів.

(41) *He hadn't understood her insistence on attending the funeral, and **looking back**, she supposed he had a point* (Sparks N. The Best of Me, p. 24).

(42) *Він не розумів, чому вона так прагне побувати на похороні, і зараз, ретроспективно переглядаючи свої аргументи, вона розуміла його здивування* (Спаркс Н. Найкраще в мені, с. 12).

Різновидом смислового розвитку є прийом цілісного перетворення, за якого контекстуальний відповідник добирають не до окремих лексем джерельного тексту, а цілісно. Таким чином, спільні морфологічні риси одиниць перекладу майже не простежуються. Застосовувати таку трансформацію можна багатьма способами: передавати зміст оригіналу нейтрально чи образно або ж вдаватися до ідіоматичної заміни синтагм, про що свідчить наведений нижче приклад.

(43) *Abee Cole's stomach **felt like someone was branding it**, and the fever had yet to break, making him think that he should probably ask the doctor about his wound the next time he came into the room to check on Ted* (Sparks N. The Best of Me, p. 123).

(44) *Живіт в Ейбі Коула **болів так, наче там чорти смолу варили**, та ще й лихоманка наближалася. Це так лякало його, що він ладен був уже просити лікаря подивитися й на його рану теж, коли той наступного разу прийде до Теда* (Спаркс Н. Найкраще в мені, с. 64).

Наступний уривок роману може послугувати прикладом застосування під час перекладу контекстуальної заміни, внаслідок якої добирають несловниковий відповідник, зважаючи на контекстуальне значення слова та екстралінгвістичну ситуацію, тобто фрагмент реального світу, який оточує мовця й уточнює значення повідомлення.

(45) *He pictured the times they went swimming in the Neuse that first summer, their bodies slick as they brushed up against each other; or how she **used to perch on***

the bench while he worked on his car in Tuck's garage, arms wrapped around her drawn-up knees, making him think that he wanted nothing more than to see her sitting just like that forever (Sparks N. The Best of Me, p. 19).

(46) Він пригадував, як того першого спільного літа вони купалися у Ньюс і якими гладенькими були на доторк їхні тіла, коли вони зачіпали одне одного, або як вона **нишкла на верстаті**, поки він чаклував у Таковому гаражі над своїм фастбеком, – як вона обіймала свої коліна, а він тільки їй думав про те, що ладен був вічність дивитися на неї, коли вона отак сиділа (Спаркс Н. Найкраще в мені, с. 10).

Показником майстерності є і вміння добирати еквіваленти-аналоги. Зазвичай із синонімічного ряду обирають найбільш влучний варіант перекладу, який повною мірою розкриє ситуацію мовлення, проте досить часто, як-от демонструє наступний приклад, словники не містять потрібних синонімічних відповідників, тому перекладач має змогу створити власні.

(47) *But he didn't want Ted **creating unnecessary trouble*** (Sparks N. The Best of Me, p. 71).

(48) *Але йому не хотілося б, аби Тед **знайшов на їхні гени зайву пригоду*** (Спаркс Н. Найкраще в мені, с. 36).

Експлікація також належить до оказіональних способів перекладу. Сталі вирази, зокрема, доречно перекладати описово, якщо прямі відповідники не відповідають традиціям цільової мови або не розкривають значення у певних випадках вживання.

(49) *Deep down, both of them knew it was simply a continuation of the same argument they'd been having for most of the past ten years, and **it had proceeded in the typical fashion*** (Sparks N. The Best of Me, p. 24).

(50) *Десь глибоко всередині них обох заховалося розуміння того, що усе це просто продовження суперечки, яка тривала протягом останніх десяти років, і тому **цей раунд почався, відбувся і завершився так само, як і попередні*** (Спаркс Н. Найкраще в мені, с. 12).

Поданий нижче приклад ілюструє передачу значення активної лексеми за допомогою засобів мовної виразності, а саме: метафоричного вислову, що надає цільовому тексту образного насичення.

(51) *One by one, he began to recognize landmarks from his childhood, and in the silence of the car he wondered who he might have become had Tuck and Amanda never entered his life* (Sparks N. The Best of Me, p. 36).

(52) *Один за одним скресали в його пам'яті знайомі з дитинства орієнтири, радіо в авто було вимкнене, і він мимоволі взявся розмірковувати про те, ким міг би стати, якби не Аманда й Так* (Спаркс Н. Найкраще в мені, с. 19).

Під час компаративного аналізу було неможливо оминати варіант перекладу, в якому досконало застосовано декілька прийомів. І саме взаємодоповнення при відтворенні семантичної складової зацікавило нас. Лексемі «базікало» властиві негативні відтінки значення, зазвичай її вживають для підкреслення зневажливого ставлення. Щоб знівелювати різючу невідповідність з оригіналом, перекладачка замінює нейтральне дієслово на емоційно-забарвлене. До частин доби застосовано компресію, а компенсують це однорідні додатки, які дають змогу краще зрозуміти екстралінгвістичну ситуацію:

(53) *She probably would have called as well were cell phones not prohibited. Which was a good thing, otherwise her little chatterbox would no doubt have been calling morning, noon, and night* (Sparks N. The Best of Me, p. 24).

(54) *Вона теж подзвонила би, та в таборі було заборонено користуватися мобільними. Та й добре, бо те мале базікало цвірінькало би з батьками й приятелями цілодобово* (Спаркс Н. Найкраще в мені, с. 13).

Наступний уривок істотно акцентує на тому, наскільки непрямі відповідники можуть адекватно передавати зміст оригіналу, при цьому наближуючи текст до норм і традицій мови перекладу. “To flare” контекстуально замінюють на «нуртувати», а лексему “gut” – на «тельбухи» з негативною конотацією, що добре увиразнює образ другорядного героя.

(55) *Abee felt the pain flare in his gut, triggering waves of nausea* (Sparks N. The Best of Me, p. 123).

(56) *Ейбі відчував, як у тельбухах його нуртує біль, як накочуються хвилі нудоти* (Спаркс Н. Найкраще в мені, с. 64).

Роман Джоджо Мойєс «До зустрічі з тобою» набув нового, притаманно українського звучання в перекладі Надії Хаєцької. Мовні засоби виразності та прийоми, які використовує перекладачка, добираючи незузальні відповідники до активних лексем, надають твору художньої самобутності.

До категорії авторських неологізмів можна віднести слово «звогчілий», враховуючи малопродуктивність словотвірної моделі, за якою воно утворено, а також виняткові випадки функціонування в мовленні, завдяки чому зберігається його новизна:

(57) *Thomas watched me with big, round eyes, and silently handed me half a soggy biscuit* (Moyes J. Me Before You, p. 18).

(58) *Томас дивився на мене великими круглими очима й мовчки простягнув мені половинку звогчілого печива* (Мойєс Дж. До зустрічі з тобою, с. 17).

Яскравим прикладом утворення власної назви при перекладі – вимушеного кроку через відсутність традиційного відповідника до первинно вигаданої назви пісні слугує уривок роману, поданий нижче.

(59) *‘He used to sing me the “Molahonkey Song”.’*

‘The what?’

‘The “Molahonkey Song”. I used to think everyone knew it (Moyes J. Me Before You, p. 92).’

(60) – *Він співав мені пісню про Мавпокрай.*

– *Що?*

– *Пісню про Мавпокрай. Раніше я думала, що всі її знають* (Мойєс Дж. До зустрічі з тобою, с. 88).

Якщо аналізувати семантику вихідної одиниці перекладу “sharpness” без врахування контексту, ймовірність того, що синонімічні еквіваленти доповнить

слово «гризькість» невелика. У цьому випадку перекладацьке рішення залежало не від словникових варіантів інтерпретації, а від екстралінгвістичної ситуації загалом.

(61) *There was no **sharpness** to him now, no edge. It was as if being ill had finally made him vulnerable* (Moyes J. *Me Before You*, p. 90).

(62) *У його словах більше не було ні **гризькості**, ні ущипливості. Неначе хвороба нарешті зробила його вразливим* (Мойєс Дж. До зустрічі з тобою, с. 86).

Відповідно до словникових дефініцій, “cranky” означає «той, кого легко розізлити, засмутити; дивний, незвичний», а відтак відповідник можливо дібрати серед регулярних, наявних у мові перекладу. Авторський неологізм «трохи з мухами» імпліцитно передає семантичне наповнення слова, при цьому суттєво не змінюючи первинний задум.

(63) *‘Try to cheer him up a little? He’s... **he’s a little cranky**. Understandable, given... the circumstances. But you’re going to have to have a fairly thick skin* (Moyes J. *Me Before You*, p. 42).’

(64) *Спробуй підбадьорити його. Він... **він трохи «з мухами»**. Ясна річ, зважаючи... на обставини. Але тебе ніщо не має проїняти, ані дістати* (Мойєс Дж. До зустрічі з тобою, с. 40).

Передачу при перекладі ономотопеїчного слова демонструє речення, у якому звук невдоволення, легкого роздратування передається дієсловом, що набуває у цьому контексті іншого, несловникового значення:

(65) *He could occasionally be persuaded into an action thriller, even an epic romance, but drew the line at romantic comedies. If I dared to rent one, he would spend the entire 120 minutes **letting out little pffts of derision**, or pointing out the great clichés in the plot, until it was no fun for me at all* (Moyes J. *Me Before You*, p. 232).

(66) *Його можна було переконати подивитись бойовики чи навіть кіноепопеї, але не романтичну комедію. Якщо я таки ризикувала й брала її в*

прокаті, усі 120 хвилин він **глузливо фуркав** або вказував на всі кліше в сюжеті, поки мені не ставало зовсім не до сміху (Мойєс Дж. До зустрічі з тобою, с. 221).

Архаїчна форма слова – перше, що привертає увагу читача. Лексема «зашлюблений» вживається дуже рідко в сучасній українській мові, а тому ми припускаємо, що акцентуючи на специфіці узусу старшого покоління, перекладач увиразнює образ літературного героя.

(67) *I **had been married** for almost thirty-seven years, I raised two children, I kept my career, helped out at the school, the PTA, and joined the bench once the children didn't need me any more* (Moyes J. Me Before You, p. 115).

(68) *Я була **зашлюблена** майже тридцять сім років, виховала двох дітей, будувала далі кар'єру, допомагала в школі, у батьківському комітеті, й вийшла на роботу, коли діти вже не потребували моєї підтримки* (Мойєс Дж. До зустрічі з тобою, с. 110).

Граматичну структуру речень зазвичай не змінюють, якщо дослівний переклад не суперечить традиціям і нормам цільової мови. Предикати в наступному прикладі можна було б передати однорідними членами речення – найбільш типовий спосіб перекладу, якщо вдаватися до аналогії при встановленні відповідності. Натомість у цьому випадку вжито складений дієслівний присудок, де допоміжним словом виступає okazionalizm «вхиститися».

(69) *'Night, night, sweetheart,' I whispered, and kissed his forehead, and a fat little hand **crept out and took** a chunk of my T-shirt in its grasp, as if to reassure itself that I couldn't move away* (Moyes J. Me Before You, p. 204).

(70) – *На добраніч, любий, – прошепотіла я й поцілувала його в чільце, а маленька пухкенька ручка **вхистилася схопити** шматок моєї футболки – тепер малий був спокійний: нікуди я не подінусь* (Мойєс Дж. До зустрічі з тобою, с. 194).

Перекладу роману «Дівчина, яку ти покинув» Джорджо Мойєс, який виконувала Дар'я Петрушенко, притаманне вживання okazionalizm відповідників, появу яких уможливили лексичні й граматичні трансформації. За

нашими спостереженнями, до оказіональної словотворчості під час перекладу вдаються несвідомо, тому такі чинники, як частотність вживання егологізмів та специфіка залучення прийомів, знаходять свій вияв постфактум.

Еквівалент «притлумити» хоча й входить до словникового складу української мови, не є прямим для лексеми першотвору. За контекстом можна виявити певну функціональну подібність дієслів, віднести їх до одного семантичного поля, але в ізоляції міжмовні кореляції не прослідковуються.

(71) *I stooped and put a few handfuls of twigs into my basket, hoping their voices **might drown** the constant hum of dread in my mind* (Moyes J. *The Girl You Left Behind*, p. 67).

(72) *Я схилилась і поклала в кошик трохи хмизу, сподіваючись, що дитячі голоси **зможуть притлумити** нескінченний гомін страху в моїй голові* (Мойєс Дж. *Дівчина, яку ти покинув*, с. 96).

Вживання у перекладі конотативного значення слова створює експресивність висловлювання, надає дії описового відтінку.

(73) ***My mind raced**, fear that my brother might speak out making me stupid* (Moyes J. *The Girl You Left Behind*, p. 13).

(74) ***Мій розум лихоманило**. Думка, що мій брат може проговоритися, геть відібрала в мене здоровий глузд* (Мойєс Дж. *Дівчина, яку ти покинув*, с. 6).

Аналіз наступного прикладу прикутий до передачі ідіоматичного вислову. Безперечно, перекладач у більшості випадків застосовуватиме функціональну заміну оригінальної одиниці аналогічним фразеологізмом цільової мови. Тим не менш, звернувшись до словникових тлумачень, як-от «скасовувати угоду», «відмінити ставки», «ніщо не стане на заваді», доходимо висновку, що передумовою вибору еквівалента «вдарити лихом об землю» стала ґрунтовна робота з контекстом оповіді, що уможливила відхід від традиційної, буквальної передачі змісту.

(75) *Most days now his loss is a part of her, an awkward weight she carries around, invisible to everyone else, subtly altering the way she moves through the day.*

*But today, the anniversary of the day he died, is **a day when all bets are off*** (Moyes J. *The Girl You Left Behind*, p. 109).

(76) *Тепер ця втрата стала невід’ємною частиною її самої, незручним тягарем, який вона ніяк не може кинути. Невидимий нікому, він ледь відчутно змінює все її щоденне життя. Але сьогодні річниця його смерті – **саме час ударити лихом об землю*** (Мойєс Дж. Дівчина, яку ти покинув, с. 160).

Здійснюючи компаративний аналіз художньої літератури, ми помітили, що застосування прийому модуляції для передачі оригінальних смислів – досить поширене перекладацьке рішення, що й демонструє приклад, поданий нижче. До вихідної синтагми “to follow close behind” дібрали відповідник «замикати процесію», а відтак логічні міркування передували вибору остаточного варіанта.

(77) *On each side of her stood two goading German officers, **a group of soldiers following close behind**. For once, they seemed not to mind when we came out to stare* (Moyes J. *The Girl You Left Behind*, p. 64).

(78) *Обабіч ішли двоє офіцерів, підганяючи її. **Замикала процесію група солдатів**. Цього разу вони явно не зважали на людей, що висипали на вулицю подивитися* (Мойєс Дж. Дівчина, яку ти покинув, с. 90).

Англійське слово “dilapidated” перекладаємо як «напівзруйнований», «аварійний», «застарілий». Натомість Дар’я Петрушенко вживає відповідник «обшмугляний», який входить до лексичного складу української мови і семантику якого можна розтлумачити синонімом «стертий». З цього слідує, що еквіваленти характеризуються спільністю позначуваної ознаки, проте до повних відповідностей віднести їх не можемо.

(79) *When Solberg Halston Architects had moved here, five years previously the view had been a row of **dilapidated** shops – bookmaker, launderette, second-hand clothes – their bricks sludge brown, their windows obscured by years of accumulated lead and dirt* (Moyes J. *The Girl You Left Behind*, p. 122).

(80) *П’ять років тому, коли «Сольберг-Голстон Архітектс» щойно переїхали сюди, з вікна було видно лише ряд старих **обшмугляних** закладів:*

букмекерська, пральня самообслуговування, магазин секонд-генду. Їхні цегляні стіни були брудно-коричневі від часу, а вікна геть непрозорі через роками накопичуваний шар свинцю й пилу (Мойєс Дж. Дівчина, яку ти покинув, с. 182).

Внаслідок додавання до повного відповідника короткого пояснення реципієнт краще розуміє мовленнєву ситуацію, а думка, висловлена автором, при передачі засобами мови перекладу виглядає завершеною:

(81) *I turned on to my side and **blinked*** (Moyes J. The Girl You Left Behind, p. 12).

(82) *Я перевернулася на бік і **моргнула зі сну*** (Мойєс Дж. Дівчина, яку ти покинув, с. 5).

Адекватності передачі змісту слугує створення відповідника за допомогою трансформації описового перекладу. Цільова синтагма містить дещо більше семантичних компонентів, як-от “to dust” у перекладному тексті відтворено словосполученням «просипатися золотим пилом», а для передачі значення незлічуваного іменника “a little of glamour” без втрат вжито відповідник «дещиця розкоші». Відтак, застосування декомпресії вважаємо доцільним у цьому випадку.

(83) *I could see it draped around her neck, and **felt as if I had been dusted with a little of her glamour*** (Moyes J. The Girl You Left Behind, p. 36).

(84) *Дивлячись, як вона обгортає його навколо шиї, **я відчула себе так, ніби дещиця її розкоші золотим пилом просипалася на мене*** (Мойєс Дж. Дівчина, яку ти покинув, с. 44).

Поданий нижче приклад демонструє описовий переклад активної лексеми в англійській мові. Шляхом застосування такої трансформації визначальний задум авторки передається без спотворення змісту.

(85) ***The painting did look subversive, its colours too bright in the faded little bar, the glowing girl wilful in her confidence*** (Moyes J. The Girl You Left Behind, p. 32).

(86) *Картина дійсно кидала виклик традиціям. Її кольори були занадто яскраві для цього бару, а дівчина на ній сяяла, така непокірлива у своїй впевненості* (Мойєс Дж. Дівчина, яку ти покинув, с. 39).

Ідіома “itchy feet” вирізняється з-поміж інших тим, що може зустрічатися у текстах найрізноманітнішої тематики, наприклад у дискурсі подорожі, і неодмінно змусить перекладача «погратися зі словами», тому добір відповідників до фразеологічних єдностей ніколи не буде однозначним, значення, подані словниками, не завжди влучні. Саме це й унаочнює наведений уривок роману. Переклад речення “The space will work around them” за допомогою прийому модуляції.

(87) *‘And these will probably have grown up in far less than that. It’s inevitable that when they’re let loose in a new place **they get itchy feet** for a bit. But you watch. **The space will work around them*** (Moyes J. The Girl You Left Behind, p. 118).’

(88) – *А ці діти, мабуть, зростали в значно менших помешканнях. Звичайно ж, коли вони опиняються в новому місці, їм не терпиться розім’яти ноги. Але ви самі побачите. **Вони впишуться в простір*** (Мойєс Дж. Дівчина, яку ти покинув, с. 176).

Встановити еквівалентність вихідного та цільового словосполучення можна тільки в межах даної мовленнєвої ситуації. Утворений за допомогою прийому модуляції, відповідник однократно передає першотвірне значення.

(89) *The Kommandant whipped round towards his men, already gathering in the square, and I was forgotten. I waited for him to go, then hurried across to **the group of singing elders*** (Moyes J. The Girl You Left Behind, p. 46).

(90) *Комендант різко обернувся до солдатів, які вже збиралися на майдані. Про мене було відразу ж забуто. Я зачекала, доки він піде, а тоді поспішила до **хору літніх співунів*** (Мойєс Дж. Дівчина, яку ти покинув, с. 61).

Відчуття в перекладі передається на основі семантичної суміжності, до уваги беруть не словникові, а контекстуальні відповідності. В англійській мові налічують багато ідіом та колокацій зі смисловим ядром “stomach”, а отже,

вживши підсилювальне «до кольок» методом смислового розвитку, перекладачка «приріднила» текст для україномовної аудиторії.

(91) *She can still picture him reading it, stretched out on the sofa. Seeing it in someone else's hands makes her stomach tighten with anxiety* (Moyes J. *The Girl You Left Behind*, p. 105).

(92) *Лів і досі пригадує, як він читав її, розлігшись на дивані. І їй до кольок нестерпно бачити цю книжку в чужих руках* (Мойєс Дж. Дівчина, яку ти покинув, с. 155).

В наступному прикладі прослідковуємо відхід від буквальної передачі змісту, а саме від встановлення словникової відповідності. Прийом смислового розвитку вимагає від перекладача вичерпного розуміння прагматичного потенціалу тексту, щоб зберегти первісні інтенції та справити вплив на реципієнта, тотожний впливу джерельного тексту.

(93) *Mistinguett, her associates hovering around her, rested a hand possessively on his shoulder as she said something that made him roar with laughter* (Moyes J. *The Girl You Left Behind*, p. 39).

(94) *І, владно поклавши руку на плече, йому щось казала Містенгетт, оточена роєм супутників. Щось кумедне, адже від її слів він так і вибухнув розгонистим сміхом* (Мойєс Дж. Дівчина, яку ти покинув, с. 49).

Метафору письменниці “a *Mary Celeste*”, назву судна, покинутого екіпажем із нез’ясованих причин, в перекладі замінено на лаконічне пояснення оніма, внаслідок чого еквівалентність одиниць встановлюється тільки при зіставному аналізі. Відповідник «сімейна драма» вважаємо адекватним і частковим; в цьому контексті цільові синтагми взаємозамінні з оригіналом.

(95) *Around him the kitchen is scattered with pots and pans that tell of an evening meal interrupted: half a lump of Parmesan, a bowl of congealed pasta, a Mary Celeste of domestic disharmony* (Moyes J. *The Girl You Left Behind*, p. 98).

(96) *Навколо по всій кухні розкидані горщики й каструлі як свідчення бурхливо перерваної вечері: шмат пармезану, миска стиглих макаронів – покинуте місце сімейної драми* (Мойєс Дж. Дівчина, яку ти покинув, с. 144).

Самобутнім вважаємо переклад англійського словосполучення “jumble of jackets”. З основним значенням «плутанина, мішанина, безлад» слово в перекладі омовлюється іменником «пістрява», похідним від прикметника «пістрявий» («з різнокольоровими плямами або смугами»), наявного в тлумачному словнику української мови. Таким чином, перекладачка утворила нову лексему для того, щоб граматично відтворити частину мови й концептуально прирівняти значення висловлювань.

(97) *Someone thrusts a piece of paper into her free hand and she can hear Henry's voice, the faint tone of panic as the crowd seems to close around her. She is surrounded by **a jumble of jackets**, and the dark, fathomless reflection of huge lenses* (Moyes J. *The Girl You Left Behind*, p. 189).

(98) *Хтось тицяє клаптик паперу в її вільну руку. Вона чує голос Генрі, в ньому лунає паніка – здається, юрба обступила її з усіх боків. Вона оточена **пістрявою курткою** і темними велетенськими бездонними об'єктивами* (Мойєс Дж. *Дівчина, яку ти покинув*, с. 287).

Прийом смислового розвитку дозволив змінити форму передачі авторської думки й водночас зберегти її образність. Що більше прикладів оказіональної відповідності ми опрацьовуємо, тим сильніше переконуємося в тому, що дотримання форми вихідного тексту становить другорядне завдання для філолога; максимально наближене відображення задуму письменника мотивує до винахідливості та креативних словопошуків.

(99) *She doesn't want to go online: there are unlikely to be any emails offering work and she is afraid to see something about the court case. She doesn't want **the pixelated fury of million people** who don't know her to slide across her computer and into her head* (Moyes J. *The Girl You Left Behind*, p. 199).

(100) *Виходити в інтернет вона не хоче: нових пропозицій роботи, швидше за все, немає, а перспектива натрапити на чергову згадку про суд лякає її. Вона не хоче, щоб **ненависть мільйонів людей, вихлюпнута на екран, людей, які зовсім її не знають, заповнила її думки*** (Мойєс Дж. *Дівчина, яку ти покинув*, с. 305).

«Відкритий, незахищений від вітру; похмурий, голий (про місцевість); холодний (вітер); сумний, безрадісний» – такі варіанти перекладу лексеми “bleak” подає двомовний словник. Аналізуючи еквівалент «мертвотний», маємо підстави стверджувати, що його вибір здійснювався з метою передати позбавленість ознак життя. Така властивість увібрала всі значеннєві відтінки слова і якнайкраще зобразила стан героя за описаних у романі подій.

(101) *‘Dearest Sophie, with your faith, your blind optimism in human nature.’ She half smiled at me, and **it was a terrible, bleak thing**. ‘You have no idea what they will do to us (Moyes J. The Girl You Left Behind, p. 215).’*

(102) – *Люба моя Софі, з твоїм оптимізмом, з твоєю сліпою вірою в людську природу... – вона глянула на мене з напівпосмішкою, і **це було жахливе, мертвотне видовище**. – Ти гадки не маєш, що вони з нами зроблять (Мойєс Дж. Дівчина, яку ти покинув, с. 328).*

Відповідник «ані на крихту» дібраний шляхом залучення прийому контекстуальної заміни. З точки зору прагматики, функціональної ролі словесного знака, переклад уривку тотожний оригіналу.

(103) *Her face is immobile, but her legs cross elegantly, a slingback dangling from her foot. A woman used to getting what she wants, and **doing so without engaging a shred of feeling or emotion** (Moyes J. The Girl You Left Behind, p. 202).*

(104) *Її обличчя незворушне, але ноги елегантно схрещені, і босоніжка вільно гойдається на її стопі. Ця жінка явно звикла отримувати те, чого хоче, **ані на крихту не вдаючись до почуттів чи емоцій** (Мойєс Дж. Дівчина, яку ти покинув, с. 309).*

У фокусі аналізу наступного уривку приклад передачі семантичної дифузії. Ба більше, український еквівалент «з міцної криці» можна назвати фразеологічною єдністю, адже така словосполука вживається напрочуд часто в образних порівняннях або як метафора. На нашу думку, авторка роману мала на увазі саме стійкість духу головної героїні, і перекладачеві вдалося точно перенести враження від прочитаного.

(105) *When I nodded, he said, 'Don't give me that sphinx face, Sophie. Promise me you will think of yourself first. I will not be able to fight if I believe you might be in danger'.*

'You know I'm made of strong stuff (Moyes J. *The Girl You Left Behind*, p. 183).'

(106) *Коли я кивнула, він сказав:*

– І не треба дивитися на мене очима сфінкса, Софі. Обіцяй, що найперше дбатимеш про себе. Я не зможу воювати, коли гадатиму, що ти в небезпеці.

– Ти знаєш, що я з міцної крици (Мойєс Дж. *Дівчина, яку ти покинув*, с. 276).

Наостанок, такий переклад вихідної одиниці “to pace”, як «міряти кроками» знаходиться на перетині модуляції та експлікації, по-перше, тому що в семантиці слова закладено «ходити метушливо, без конкретної мети, від нервування», а логічні міркування й зводяться до подібних формулювань. По-друге, варіант перекладу не буквальный, експресивний і відповідно до зафіксованих тлумачень сумарно описує дію.

(107) *But her emotions do not settle: they jangle, like a rail of empty coat hangers. She is exhausted, but paces the house, unable to sit still* (Moyes J. *The Girl You Left Behind*, p. 238).

(108) *Але емоції не вгавають і хаотично шумлять, наче ряд порожніх вішаків у шафі. Попри втому вона не здатна спокійно сидіти і продовжує міряти кроками будинок* (Мойєс Дж. *Дівчина, яку ти покинув*, с. 328).

Отже, оказіоналізми, що функціонують в україномовних перекладах романів «Найкраще в мені» Ніколаса Спаркса та «До зустрічі з тобою» Джорджо Мойєс, стилістично виправдані. Вони становлять основу творчої фантазії перекладачів, засвідчують мовну майстерність та особливості їхнього індивідуального стилю.

2.3 Семантичні групи okazіональних слів в українськомовних перекладах романів

Утворення індивідуально-авторських неологізмів під час «комунікації культур» свідчить про майстерне володіння перекладачами цільовою мовою, їхнє вміння відчувати найменші відтінки значень й усі тонкощі передавати влучно та креативно. Збагачення словникового складу будь-якої мови світу – потенціал кожної новоствореної лексеми. Експресивність висловлювання, увиразнення стилістичних фігур, реалізація комічної настанови автора, передача ідейної визначеності авторського ставлення до зображуваного, відтінення композиційно–семантичної організації художніх текстів стають можливими завдяки використанню okazіоналізмів.

Прагматичну цінність okazіональних слів також не варто применшувати, адже вони ніколи не залишаються без уваги читача, спонукають до роздумів та пошуку значень. Автор, у свою чергу, характеризує й дає оцінку панівним цінностям людей і здійснює вплив на світогляд читацької аудиторії.

Семантичний аналіз okazіональних новотворів, вжитих в українськомовних перекладах романів «Найкраще в мені» Ніколаса Спаркса та «До зустрічі з тобою» Джорджо Мойєс дав нам змогу виокремити такі тематичні групи:

1) стан природних явищ: *зимнішати, задолувати, поземкувати над хвилями;*

2) опис відчуттів та емоцій: *арсенал стриманості вичерпався, болів так, наче там чорти смолу варили, нишкла на верстаті, глузливо фуркав, трохи «з мухами», гризькість, мертвотне видовище;*

3) характеристика предметів: *льодовик, мрійливо-тужливий, лійкий, пізньо–літній, звозчілий, поторочений, обшмугляний, пласкішати;*

4) субстантивовані прикметники: *недоробки, недоглядки, півтузінь, повний тузінь;*

5) метафоричне позначення дій: *взяти в обценьки; затуляли собою усе, обмежуючи світ до кількофутової живої келії, ретроспективно переглядаючи*

свої аргументи; цей раунд почався, відбувся і завершився так само, як і попередні; скресали в пам'яті, мале базікало цвірінькало би, кривосудці вгамувалися, кохатися у спогадах, вивудити запальничку, вхистилася схопити, замикати процесію, до кольк нестерпно бачити, відчував, як у тельбухах його нуртує біль, міряти кроками будинок;

б) ономастичні реалії: *одноповерхова Америка, пісня про Мавпокрай.*

Отже, специфіка виникнення okazionalizmів полягає в новій, нерідко довільній комбінації відомих у мові основ слів і метафоричній передачі дій та ознак, що уможлиблює появу нових семантичних відтінків.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Поява нової лексики свідчить про активний процес поповнення словникового складу. Саме завдяки змінам мова функціонує і відображає зміни повсякденного життя.

Оказіоналізми становлять інновативний підхід до словотворення. Егологізми виникають під впливом потреби описувати нові явища, завжди пов'язані з ситуацією мовлення, зберігають комунікативну цінність та, на противагу загальноновживаній лексиці, містять алюзію на свого творця.

Індивідуально–авторські новотвори надають цільовому тексту експресивного забарвлення, створюють незвичні образи в певній ситуації та через новизну спонукають читача розмірковувати над значенням незнайомих слів. Дуже часто подібні вимушені перекладацькі рішення неможливо відтворити поза певним контекстом.

У романах, які ми дослідили, перекладачі здебільшого застосовують такі перекладацькі прийоми, як: калькування, модуляція, контекстуальна заміна, смисловий розвиток, експлікація, до того ж вдаються до створення нових одиниць мови. Таке майстерне вміння добирати доречні відповідники сприяє формуванню неповторного стилю перекладача.

Під час перекладу здебільшого змінюються не лише певні лексеми, а й усе речення сприймається по-іншому. Чинниками слугують особливості синтаксису мови перекладу, норми сполучуваності слів і контекст, який уточнює значення okazіонального новотвору. Переклад okazіоналізмів потребує глибоких знань лінгвокраїнознавства і творчого підходу.

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що в сучасній художній літературі виокремлюють такі способи перекладу за допомогою авторських неологізмів, як утворення нової лексичної одиниці, афіксація, використання неuzuального відповідника для загальноновживаного слова, калькування, модуляція, прийом додавання, смисловий розвиток, контекстуальна заміна, експлікація.

РОЗДІЛ 3

3.1 Теоретичні основи методики викладання художнього перекладу

Спираючись на фундаментальні праці з методики викладання іноземних мов, методику викладання перекладу можна визначити як: 1) педагогічну науку з теоретичним підґрунтям, експериментальною базою й полем перевірки відповідних гіпотез, а також із об'єктами, які зумовлюються особливостями дисциплін предмета «Переклад» та шляхами оволодіння відповідною фаховою діяльністю; 2) технологію практичної діяльності викладачів, спрямовану на формування фахової компетентності; 3) навчальну дисципліну, що входить до робочого плану навчання студентів за спеціальністю «Переклад»; 4) майбутніх перекладачів, тобто сукупність дій (форм, методів і прийомів навчання) викладачів [37, с. 23].

Переклад – це, в свою чергу, відтворення світогляду та культури. Засновник ізраїльської перекладацької школи Ітамар Евен-Цохар зазначає, що переклади часто відіграють інноваційну роль, привносячи в літературну систему незвичайне нове мислення, методики, літературний смак та чужий світогляд [45, с. 155].

Якщо при навчанні іноземних мов йдеться про формування здатності вести мовленнєву діяльність засобами однієї (іноземної) мови, то завданням методики викладання перекладу є формування компетенції у забезпеченні еквівалентної й гетеровалентної (пов'язаної з адаптацією тексту оригіналу) двомовної діяльності [37, с. 23].

Завданням викладача іноземної мови та перекладу є прищеплення міжкультурних навичок та вмінь, що охоплюють здатність установлювати зв'язок між національною та іноземною культурою, здатність розпізнавати та використовувати різні стратегії для встановлення контакту з носіями іншої культури, виконуючи роль посередника [26, с. 79].

Основними прийомами посилення комунікативної спрямованості у навчанні іноземних мов у вузі є логічна побудова заняття, використання ситуацій спілкування, в яких може функціонувати мовний матеріал, що вивчається, постановка завдання перед окремим студентом чи кількома студентами, а також перед усією групою. Комунікативна спрямованість процесу підготовки перекладачів полягає у навчанні їх основних видів іншомовної мовленнєвої діяльності, з одного боку, та у формуванні у них міжкультурної компетенції, що сприяє подоланню розбіжностей у національних свідомостях комунікантів, з іншого. Це відбувається за рахунок відбору й структурування найвагомішого інтегрованого мовного, соціокультурного, психолого-педагогічного й методичного матеріалу та селекції форм і засобів організації навчального процесу [2, с. 79].

Як це не парадоксально, для методики викладання перекладу теоретичні суперечки не мають такого значення, як для перекладознавців, тому що навіть «неправильна», з точки зору перекладознавства, теорія може містити дані, що виявляться корисними для навчання перекладу. З цієї точки зору методику викладання перекладу можна розглядати як своєрідний фільтр між перекладознавством та практикою навчання перекладу – вона відсіює усе недоцільне для формування фахової компетентності, залишаючи лише ту інформацію, яка після відповідної переробки може бути включена до змісту навчання [37, с. 36].

Залучаючи учнів та студентів до вивчення кращих зразків світового красномовства, потрібно наголошувати, що художній переклад є результатом «творчого діалогу» автора і перекладача. Використання перекладів на заняттях з іноземної мови та зарубіжної літератури дозволяє усвідомити не лише сутність художнього перекладу як творчого процесу і його результату, а й глибшого розуміння творів, прочитаних в оригіналі [25, с. 101].

Сфера художнього перекладу починається там, де закінчується сфера мовних зіставлень. Головне, що керує перекладачем-письменником – це ідея,

визначена оригіналом. Вона змушує перекладача так само напружено шукати творчі завдання, як їх шукав автор твору оригіналу [28, с. 77].

Художній переклад можна вважати мистецтвом, адже естетичний ефект тексту перекладу досягається копійкою творчою працею, що полягає у вдалому доборі та влучному застосуванні мовних засобів. Цей вид перекладу вимагає не тільки активної мовленнєвої діяльності, вишуканого художнього смаку перекладача, широкого світогляду, але й досконалого володіння як іноземними, так і рідною мовами. Новизна та оригінальність вираження стають запорукою успішної комунікації в рамках художнього дискурсу. Автор художнього тексту не намагається привести його у відповідність до «законів жанру», а навпаки, вдається до таких художніх прийомів, які б зацікавили читача, привернули його увагу [11, с. 228].

Складність перекладу текстів художніх творів пояснюється високою смисловою напруженістю кожного слова, різним баченням світу автором та перекладачем, специфічними способами усвідомлення і відображення світу в різних мовах, відмінністю культур, до яких належать мови оригіналу та перекладу [31, с. 81].

Викладач повинен дати зрозуміти студенту, що переклад не є «безневинним актом». Натомість, це складний герменевтичний, онтологічний процес, перезапис, перечитування двох культур, двох історій. Культура маніпулює перекладачем, оскільки він надає неоднакову перевагу різним частинам тексту, різним нормам та цінностям. У такому випадку метою викладача є навчити студента правильному прочитанню та ретельному аналізу тексту [10, с. 114].

Студенти мають зрозуміти сутність праці перекладача художнього твору: виконання перекладу – не технічна справа, не «фото» тексту, який потребує буквального перекладу кожного слова, а використання перекладачем своїх вмінь і таланту для донесення читачам (глядачам, слухачам) максимальної близькості до смислів оригіналу. Якщо така мета досягнута, відбувається не

лише популяризація тексту, а й розбудова мови, в сферу якої завдяки перекладу вноситься цей текст, мобілізуючи почуття мовного патріотизму читача [42, с. 168].

Отже, основне завдання викладача полягає в тому, щоб за допомогою розмаїтих вправ на переклад дати змогу студентам чітко усвідомити, що під час роботи трапляються випадки, коли експресивно-образний варіант перекладу поступається буквальній передачі змісту або коли потреба в художній виразності спричиняє модифікації в джерельній структурі висловлювання. Однак такі розрізнені перекладацькі рішення завжди врегульовуються обов'язком дотримання принципу безумовного відтворення у перекладі ідейно-художнього змісту твору.

3.2 Комплекс вправ для імплементації вивчення okazіоналізмів на заняттях з практики перекладу

Безперечно, авторські неологізми становлять безмірний діапазон наукових досліджень насамперед для студентів-філологів, які, осягнувши основоположні принципи okazіонального словотвору та унаочнивши базові знання на ілюстративних прикладах, матимуть змогу вільніше оперувати лексичним складом цільової мови й впевненіше приймати перекладацькі рішення, вчитимуться в дилемних ситуаціях під час перекладу без вагань поєднувати семантичні значення в новітні одиниці перекладу. Водночас освоєння винятково теоретичних засад та аналізу практичних напрацювань дослідників недостатньо для того, щоб виробити навички перекладу за допомогою okazіоналізмів. Саме тому розроблення методики викладання в цьому аспекті лінгвістики вважається актуальним.

Здобутки нашого наукового дослідження зроблять внесок у царину художнього перекладу. Варто пам'ятати, що запорукою якісної інтерпретації будь-якого літературного твору є не тільки досконале володіння вихідною та цільовою мовами. Адекватна передача змісту оригіналу залежить безпосередньо від фонових культурологічних знань перекладача, його творчого підходу до переосмислення оригінального тексту. Поряд з тим, необхідність належного відтворення ідіостилю автора дещо видозмінює тактики перекладу й породжує безліч труднощів, пов'язаних із вибором трансформацій, адже розмах креативних рішень суттєво обмежується, якщо стиль письменника самобутній і добре впізнаваний.

Непоодинокими є випадки, коли дослівний переклад або передача значень традиційними прийомами унеможливають розючі відмінності чи то в граматичній структурі мовної пари, чи то в лексичній сполучуваності мовних одиниць. Трапляється й так, що прямі відповідники мають семантичне навантаження, яке повною мірою не відображає потенціал вихідної одиниці

перекладу. Тоді в нагоді стане створення авторського неологізму, що і збагатить й урізноманітнить друготвір.

В навчальному процесі okazіональні новотвори можна розглядати як в рамках навчальних дисциплін, пов'язаних з викладом фундаментальних лінгвістичних напрацювань, так і на заняттях з практичного курсу іноземних мов і практики перекладу.

Опановуючи основи перекладознавства, можна зосередити увагу на типологізації okazіональних слів, вивчати, які види okazіональних мовленнєвих відповідників виокремлюють часткові теорії перекладу.

На лабораторних заняттях з порівняльної лексикології доречним було б аналізувати вибрані уривки з різних літературних творів: знаходити в них авторські новотвори, визначати способи словотвору, а також пояснювати їхнє значення, покладаючись виключно на ситуацію мовлення. Окрім того, okazіоналізми – це благодатний ґрунт для філологічних досліджень, проводячи які студенти з'ясовували б, наприклад, яким чином і чи взагалі траплялися випадки, коли okazіоналізми ставали узуальними словами, а також аналізували б ці лексеми з огляду на адекватність перекладу.

Дослідження okazіональної лексики формує навички і вміння відслідковувати закономірності в системі мови та узагальнювати знання про них. Вміння аналізувати та утворювати okazіональні слова свідчить про високий рівень мовної компетенції, розвиток дивергентного креативного мислення.

Вважаємо доцільним вивчати okazіональні новотвори у вищій школі в царині когнітивної лінгвістики, розробити комплекс методичних вправ із застосуванням семантико-когнітивного підходу, який поєднуватиме аналіз концептів, омовлених okazіональними словами, співвідношення семасіології з національною концептосферою – визначення, чи співпадає розуміння okazіональних концептів у різних мовних картинах світу, а також дослідження лексико-семантичного поля okazіоналізмів.

Принагідно зауважимо, що універсальної методики для вироблення у студентів навичок інноваційного словотвору не існує. Саме тому завдання викладача полягає в тому, щоб на конкретних прикладах, елементах художнього дискурсу навчити аналізувати джерельний текст, зіставляти оказіональні одиниці в мовній парі. Вживання новотвору під час перекладу здебільшого відбувається без наміру, до винахідливих рішень спонукає неможливість послуговуватися традиційними перекладацькими прийомами і техніками.

Найгрунтовніше дослідження оказіоналізмів вбачаємо можливим в межах дисципліни «Практика перекладу з англійської мови».

Особливу увагу варто приділяти розвитку навички критичного мислення, яке ще називають конвергентним, що допомагає вирішувати проблеми в умовах нестачі інформації, та дивергентного мислення, здібності до якого зумовлюють пошук безлічі підходів до вирішення завдання і появу нестандартних ідей. Дані навички виключають одночасне застосування, однак можуть взаємозамінювати одна одну залежно від поставленої задачі.

Вправа 1. Зробити компаративний аналіз уривків художніх творів, які міститимуть оказіональні слова або синтагми, семантику яких неможливо передати за допомогою традиційних перекладацьких прийомів. Студенти мають віднайти такі одиниці перекладу, прокоментувати, наскільки виваженим є таке словотворче рішення, чи відрізняється комунікативний ефект повідомлень і чи можна такий варіант перекладу вважати адекватним.

*Joy knew her mother was bound to be horrified when Bei-Lin told her that Miss Joy had disappeared in a car with a strange man, but the aftershocks probably wouldn't be that much worse than if she had stayed under her feet all day, **providing a verbal punching bag for Alice's hangover** (Moyes J. Sheltering Rain, p. 19).*

Джой знала, що мати неодмінно жахнеться, коли Бей Лінь повідомить їй, що міс Джой чкурнула на машині з незнайомцем. Але те, що на неї чекає, навряд чи буде набагато гіршим за наслідки від сидіння весь день під п'ятою

Еліс, доки мати зриватиме на ній свій похмільний гнів (Мойєс Дж. Щасливі кроки під дощем, с. 21).

Вправа 2. Для роботи на занятті викладач підбирає речення з okazіоналізмами англійською мовою. Студентам пропонують пояснити значення слів, судячи з мовної ситуації, способу творення, етимології твірних основ тощо.

*Kya saw the **weathered wooden platform** of the abandoned fire tower above the canopy, and a few minutes later, they arrived at its **straddle-legged base**, made of rough-cut poles. Black mud oozed around the legs and under the tower, and damp rot ate its way along the beams. Stairs switched to the top, the structure narrowing at each level* (Owens D. Where the Crawdads Sing, p. 86).

Вправа 3. Наступне завдання є взаємооберненим. Прочитавши переклади, студенти намагаються здогадатися, яке слово вживав письменник у джерельному тексті. Створенню будь-якого okazіонального відповідника передують логічні міркування, а відтак вихідна та цільова лексеми неодмінно матимуть якусь спільну ознаку.

*Kate had become an expert at hiding her apparently odious feelings from her daughter. Sabine hated it even more if she got **needy** and emotional; **it just made her even more prickly*** (Moyes J. Sheltering Rain, p. 32).

*Кейт навчилася майстерно приховувати свої почуття від доньки: Сабіна ще більше ненавиділа, коли мати ставала **причепливою** та емоційною, **і обростала від того колючками ще більше*** (Мойєс Дж. Щасливі кроки під дощем, с. 38).

Вправа 4 передбачає зіставний аналіз оригіналів та перекладів окремих речень з метою визначення виду трансформацій, застосованих для утворення непрямого відповідника, свій вибір студенти мають обґрунтувати. Іноді трапляється синтез декількох прийомів, тому важливо розпізнати їх та прослідкувати хід думок перекладача.

*My sister Norah always joked that, given the state of my appearance, they should have called me **the Sea Urchin**. But my success, my father always said, made the Bay Hotel (Moyes J. Silver Bay, p. 9).*

*Моя сестра Нора завжди жартувала, що, зважаючи, у якому стані мій зовнішній вигляд, треба було охрестити мене **Морською Голодранкою**. Але без мого успіху, завжди казав батько, не було б готелю «Затока» (Мойєс Дж. Срібна затока, с. 8).*

Вправа 5. У вибраних реченнях визначити оказіональні слова або відповідники, зробити морфологічний розбір. Встановити модель, на основі якої утворено оказіоналізм.

*That was until Thom taught her the most important rule, one that did return some small measure of freedom back into her life – never, ever attempt to traverse any distance within the house or grounds at a pace slower than the **Kilcarrion walk**. This was a brisk, purposeful gait, to be conducted with chin lifted and eyes focused on the middle distance, which, if carried out at correct speed, served to deflect any of the questions such as, «Where are you going?» or, more commonly, «What are you doing? Come on, you can help me muck out this stable,» or «... fetch the horses in,» or «... unhook the trailer,» or «...hose out the dogs' shed» (Moyes J. Sheltering Rain, p. 50).*

*Так було, доки Том не навчив її найважливішого правила, що повернуло трохи свободи до її життя: ніколи, ніколи не намагайся долати будь-яку відстань у будинку або на прилеглих територіях повільніше, ніж **так званою «кілкерріонською ходою»**. Нею слід іти стрімко та цілеспрямовано, здійнявши підборіддя й зосереджено дивлячись перед собою, і якщо тримати правильний темп, це відверне всі запитання на кшталт «Куди йдеш?» чи типовішого «Що робиш? Ходи сюди, допоможеш мені прибрати» в стайні / завести коней / відчепити трейлера / помити зі шланга собачий сарай» (Мойєс Дж. Щасливі кроки під дощем, с. 75–76).*

Вправа 6. Протягом обмеженого часу дібрати якомога більше креативних, незвичних варіантів перекладу певної лексеми. Будь-які ініціативи

студентів заохочуються, усі ідеї бажано фіксувати. Зазначимо, що при виконанні цієї справи не треба перейматися правильністю формулювань, головне – сміливо залучати уяву, без вагань добирати нестандартні, нетрадиційні відповідники. При цьому квінтесенція змісту вихідного повідомлення має бути достоту відображена в новотворі.

She wasn't a likely labourer; she was small at the best of times and there'd been precious little food of late. But Pa had fallen apart with grief when Ma died nearly a year ago and Mabs had six little brothers and sisters. Somebody had to earn something, so Mabs dressed as a boy, tucked her hair under a cap and went by the name of Mark (Rees T. The Rose Garden, p. 8).

Вправа 7. Студенти опрацьовують речення з okazіоналізмами й складають з ними власні, ілюструючи можливі ситуації їхнього вживання в мовленні. У такий спосіб студенти досліджують, чи властивий певному okazіоналізму потенціал входження в узус.

Вправа 8. Після перевірки домашніх завдань на переклад можна разом зі студентами обговорювати труднощі, що виникали в ході роботи й визначати види трансформацій, застосованих в тому чи іншому випадку. Студенти переконуються в тому, що й самі неодноразово вдаються до використання okazіональних відповідників.

Вправа 9. Створення проєкту, який міститиме приклади вживання індивідуально-авторських неологізмів. Студенти вільні обирати матеріали для досліджень, як-от фільми, книжки, тексти пісень, поезії, а також тематику літератури відповідно до своїх вподобань. Вимоги до проєкту: знайти якомога більше прикладів, прокоментувати лінгвістичну ситуацію, пояснити значення okazіоналізму, визначити комунікативний та стилістичний ефекти.

Вправа 10. Уявити себе досвідченими лексикографами-мовотворцями. Викладач пропонує студентам вигадати блендингові новотвори і розтлумачити їхні значення, які б вони подали в словнику okazіональної лексики.

Вправа 11. За опорними егологізмами придумати сюжет і за вибором студента або написати історію, вживаючи подані авторські неологізми, або детально описати й проаналізувати її задум.

Отже, ефективним та невід'ємно важливим вважаємо кожен з існуючих методів у педагогічній науці. Вибір конкретних методик зумовлений рівнем підготовки студентів, необхідністю розвивати певну компетентність, поставленими цілями щодо вироблення навичок чи опанування знань. Наразі методика викладання перекладу потребує творчого збагачення на підґрунті теоретико-методологічних здобутків видатних педагогів.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Формування перекладацької компетентності майже цілковито ґрунтується на науково-теоретичних здобутках філологів та методичних основах викладачів-практиків. Головний акцент зазвичай роблять на довершенні рівня володіння іноземною мовою для того, щоб студенти, незалежно від тематики комунікативного акту, могли успішно й з упевненістю реалізовувати мовні наміри. Іншу прерогативу в програмах підготовки філологів віддають вдосконаленню навичок власне перекладу.

Методика викладання художнього перекладу передбачає вичерпний аналіз вихідних текстів та перекладацьких рішень в друготворах, а також створення власних варіантів інтерпретації авторського задуму. Студентам важливо пам'ятати про те, що цільовий текст має бути максимально наближеним до оригіналу, без явних відхилень передачі змістового наповнення і водночас не буквальною, механічною заміною одиниць мови.

Якщо створений перекладачем okazіоналізм адекватно змальовує вихідну комунікативну ситуацію, збагачується сприйняття реципієнтами перекладного твору й посилюється інтерес до письменства автора.

Вивчати okazіональні новотвори можна в рамках багатьох теоретичних та практичних дисциплін. Зокрема, на заняттях з практики перекладу вважаємо за доцільне інтегрувати досягнення в okazіональній мовотворчості професійних перекладачів та залучати студентів до утворення нестандартних еквівалентів шляхом використання комунікативних вправ.

ВИСНОВКИ

Художні твори постають перед читачами як втілений у слові авторський образ світу речей, почуттів та прагнень. Белетристика завжди шукає баланс між синхронією мови та потребою адекватного вираження думки.

Індивідуально-авторські новотвори – суттєва особливість художнього стилю мовлення, для якої визначальними є не тільки спектр і специфіка вживання лексичного потенціалу мови, а й своєрідність авторських рішень. Оказіоналізмам притаманна експресивність, вони належать до мовотворчих надбань певного автора, який прагне до самовираження, створюються відповідно до мети висловлювання для використання в певному контексті, з яким пов'язані і поза яким існувати не можуть.

Відколи функція активних лексем здебільшого номінативна, егологізмам властива характеристична. Створені оказіоналізми з плином часу не втрачають своєї новизни й, крім того, відображають індивідуальний стиль як письменника, так і перекладача. Не можна стверджувати, що вживання індивідуально-авторських неологізмів зумовлене нестачею відповідників у цільовій мові або нечисленними словотворчими засобами. Це спосіб увиразнення та надання літературному твору естетичної самобутності.

Під час дослідження було викладено основні критерії виокремлення оказіоналізмів у групу лексики, відмінну від неологізмів, наведено підходи різних мовознавців до вивчення цього питання, представлено класифікацію цього феномена мови, його ознак, в узагальненій формі подано способи словотвору та прийоми перекладу, які уможливають появу таких лексичних одиниць.

Компаративний аналіз текстів вихідною та цільовою мовами показав, що в україномовних перекладах романів «Найкраще в мені» Ніколаса Спаркса, «До зустрічі з тобою» та «Дівчина, яку ти покинув» Джорджо Мойєс оказіоналізми утворені не за допомогою продуктивних моделей словотвору, а внаслідок застосування перекладацьких трансформацій, часом і комбінацій прийомів.

Такі творчі рішення не спотворюють оригінальні думки, а навпаки, роблять помітними головні ідеї та смисли.

На нашу думку, методика викладання художнього перекладу за багатогранністю розроблення навчальних матеріалів на щабель цікавіша за інші види галузевого перекладу. Студенти-філологи мають більше свободи для переінакшення смислів, відпрацьовують не лише мовні знання та вміння, а й розвивають навички критичного мислення, схильні під час роботи послуговуватися творчими здібностями. Саме завдяки впровадженню до навчального процесу вивчення оказіональної лексики можна створити підґрунтя для практичного довершення дивергентного способу мислення студентів-перекладачів.

Підводячи підсумки, можемо сказати, що жодна нова мова не може існувати без лексичних інновацій та нових інтерпретацій лексем загального вжитку, які відображають сьогодення, тому розвиток мови і поява оказіоналізмів нерозривно пов'язані.

Перспективність подальших досліджень оказіональної деривації в перекладах англomовної романтичної прози полягає у визначенні принципів досягнення еквівалентності й адекватності перекладу, вивченні особливостей вживання оказіоналізмів у різножанрових текстах, лексико-семантичному та стилістичному аналізі егологізмів у доробках романістів.

Я, Шумило Тетяна Сергіївна, своїм підписом засвідчую, що моя кваліфікаційна робота «Оказіональні новотвори як спосіб перекладу сучасної англomовної романтичної прози (на матеріалі романів Ніколаса Спаркса та Джорджо Мойєс)» виконана з додержанням усіх вимог до наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань, самостійно та індивідуально. Під час написання роботи я додержувалась принципів академічної доброчесності та несу відповідальність за порушення загальноприйнятих правил цитування.

SUMMARY

The graduation thesis focuses on the study of such a lexis type as occasionalism based on Ukrainian and foreign scientists' works and considers the research of their usage as a way of translating contemporary English romance novels. This paper also includes methodological exercises thematically related to occasionalism, which might become a part of translators' training programs in the higher education institutions, and could be applied in terms of translation practice classes.

The language diachrony facilitates the new lexical units emergence. Some of them immediately become an integral part of the vocabulary, while others need certain time to constitute a frequent usage.

Since the universal toolkit of the language reflects all possible changes in various spheres of life and figuratively reproduces the national specificity, the vocabulary is continuously replenished with neologisms, which are an inexhaustible source for scientific research.

Among all words, the lexemes are distinguished formed by the author of certain literary work, which in the course of time retain their novelty, their meaning is revealed only in the specific context, and such a language phenomenon as occasionalism causes the most difficulties when translating into different languages of the world.

The difficulty of translation is caused by the fact there are no direct equivalents for occasional words, which, alongside with conveying specific information, would reflect the national flavor, have the same emotional, semantic and stylistic connotations syntactically related to them in the source text.

The sources of illustrative material are the novels *The Best of Me* by Nicholas Sparks, *Me Before You* and *The Girl You Left Behind* by Jojo Moyes. The object of the research is occasional lexical units. The subject of the research is English literary discourse. The objective of the study is to analyze the methods to convey the meaning

of lexemes by forming an occasionalism, comprising the application of standard word formation models or the usage of translation transformations.

The tasks of the research:

- to define the notion of “occasionalism”;
- to distinguish criteria for the classification of occasionalism;
- to define types of their word formation;
- to study standard translation methods involving the usage of occasional lexical units;
- to state the foundational principles of investigating the literary discourse from the linguosynergetic perspective;
- to illustrate the theoretical material with examples from the novels *The Best of Me* by Nicholas Sparks and *Me Before You* by Jojo Moyes;
- to divide occasionalisms into semantic groups;
- to determine the possibilities of implementing the thesis topic in the educational process.

The methodological base of the paper covers the method of systematization and linguistic observation, which serves to identify the peculiarities of translating egologisms. The method of structural analysis is used to determine the context and to establish the adequacy of translation, the descriptive method is necessary for interpreting the meaning of the author’s neologisms. The method of contextual and semantic analysis serves to determine the context of the use of occasionalism.

The relevance of the scientific research is defined by the insufficient study of the occasional vocabulary functioning in the language, the principles of its formation, and the absence, due to the belonging of an occasionalism to lacunar units (word-forming derivation, contextual dependence, and expressiveness), of generally accepted methods of accurate rendering when translating the meanings of such innovations.

The thesis rests on recent research in occasional lexis and literary discourse investigations, peculiarities of literary translation and fundamentals of translation teaching methodology. Previous studies by foreign (P. Štekauer, H. Bussmann,

E. Mattiello) and Ukrainian scientists (Zh. Koloiz, O. Turchak, N. Babenko, Ye. Zemska) have indicated that there is no unanimous opinion on the concept definition of occasionalism and classifications are developed based on either intralingual or extralingual factors.

The graduation thesis consists of three chapters and references. The first chapter touches the theoretical and methodological issues of the study of individual author's neologisms. An occasionalism is a non-standard linguistic unit, which has certain features separating it from neological vocabulary. Not only the diachronic aspect is in charge of such lexemes appearance, but they make changes in the worldview of the recipients and influence the way reality is reflected in the language. Since occasionalisms are the result of the creative activity of a writer, poet or translator, their semantic content outlines the development of social life and changes in human consciousness.

The occasionalism is predominantly classified according to their structure and linguistic patterns of word formation. The preference is given to N. Babenko's classification, since it characterizes occasionalisms both from the point of view of form and semantics and, which is more, considers units of different levels of language, namely sound complexes, words and phrases.

The majority of egologisms are created according to traditional word-forming models, which gives us ground to argue the implementation of system potentials in the language. Difficulties regarded the translation of occasionalisms arise firstly from the identification of the denotation and subsequent reference in a foreign language context, where such factors as language competence, basic lexicological knowledge, experience, country studies knowledge, etc. are crucial.

The generally accepted and universal ways of translating author's neologisms are impossible to be singled out. When translating, one should try to preserve the novelty of such words and the vividness of the impression they create. The translator must convey it in the target language, having guessed the meaning of the author's neologism from the context.

In the empirical part the main concern was analyzing the usage of occasional correspondences in the Ukrainian translation. The interpretation of individual author's neologisms, which are characterized by the validity for one occasion only and non-normativity, is impossible without the analysis of the target language translation equivalents. Thanks to our research, one can trace the extent to which occasionalisms contribute to the diversity of translation and prevent stereotyped perception of the text.

An occasionalism is the result of translators' creativity demonstrating their powerful expressive potentials, and at the same time the background knowledge about the source text, translators' awareness of the novels composition peculiarities and genre specificity help to perform a successful translation.

Upon analyzing the novels *The Best of Me* by Nicholas Sparks, *Me Before You* and *The Girl You Left Behind* by Jojo Moyes, we concluded that occasionalisms in the target language arise due to such translation transformations as:

- formation of a new lexical unit;
- affixation;
- the usage of an unusual equivalent for a commonly used word;
- loan translation;
- modulation;
- addition;
- semantic development;
- contextual substitution;
- explication.

The occasionalisms functioning in the Ukrainian translations of the novels *The Best of Me* by Nicholas Sparks and *Me Before You* and *The Girl You Left Behind* by Jojo Moyes are stylistically justified. They form the basis of the translators' creative imagination, attest to language skills and peculiarities of their individual style.

In the course of translation, in the vast majority of cases not only certain lexemes are changed, but also the whole sentence is perceived differently. The factors are the peculiarities of the target language syntax, the words combinability norms and

the context, which clarifies the meaning of an occasionalism. The translation of occasionalisms requires thorough knowledge of linguistic and regional studies and a creative approach.

It should be noted that egologisms are not fixed in the language vocabulary, and therefore the translator always needs to pay particular attention to them and out of numerous translation transformations choose such techniques that will convey the semantic aspect and intentions of the author in the best possible way.

The third chapter addresses methodological and pedagogical principles of teaching literary translation. Furthermore, a set of exercises involving direct study of an occasionalism is developed to be used in the educational process.

The framework for translation competence gaining almost entirely comprises linguists' scientific and theoretical achievements and the fundamental methodological works of practicing educators. The main emphasis is usually placed on perfecting the foreign language acquisition level so that students, regardless of the communicative act subject, could successfully and confidently implement their linguistic intentions. Another prerogative in the linguistic training programs of is given to the improvement of translation skills.

The main task of the lecturer is to provide using various translation exercises the clear understanding for students that during the work some cases occur when the expressive and figurative version of the translation is inferior to the literal rendering of meaning or when the need for literary expressiveness causes alterations in the source utterance structure. However, such diverse translation decisions are always governed by the commitment to maintaining the principle of the unconditional reproduction of the ideological and artistic content in the target text.

The methodology of teaching literary translation involves the comprehensive analysis of source texts and translation decisions in target ones, as well as the creation of one's own variants to interpret the author's idea.

We stress that each of the existing methods in pedagogical science is effective and inherently important. The choice of specific methods is determined by the students' language acquisition level, the need to develop a certain competence, the

goals being set for developing skills or mastering knowledge. Currently, the translation teaching methodology requires creative enrichment based on the outstanding educators' theoretical and methodological achievements.

Translation involves the interconnection of different cultures, traditions, literature and eras. That is why the ability to convey the semantics of an occasionalism and to apply it aptly in target texts significantly adds to the arsenal of translation decisions.

To sum up, we can state that any new language can exist without lexical innovations and new interpretations of general usage lexemes reflecting the realia of life, therefore the development of the language and the emergence of an occasionalism are inextricably connected.

The practical value of the graduation thesis consists in the systematization of empirical material on this topic and the results of its research can be used in further translation and systematic studies, in teaching courses in lexicology, stylistics and linguistic analysis of literary texts.

The scientific novelty of the obtained results is determined by the object and the subject of the study, by the fact that the occasional equivalents in the translations of the novels by Nicholas Sparks and Jojo Moyes were not the object of a special comprehensive study. The work deepens the semantic and lexical characteristics of occasionalisms, provides methodological instructions and a set of exercises for teaching translation disciplines.

The perspective of further studies of occasional derivation in translations of English romance novels consists in determining the principles of achieving translation equivalence and adequacy, studying the peculiarities of the use of occasionalisms in texts of various genres, lexical-semantic and stylistic analysis of occasionalisms in the novelists' oeuvre.

Key words: occasionalism, occasionalism, target text, ways of translation, unusual equivalent, translation transformations, literary discourse, word formation methods, translation teaching methodology, linguosynergetics.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ахмедова С. Н. Особенности перевода художественных текстов. *Филология и литературоведение*. 2014. №8. С. 13.
2. Баранова С. В. Вирішення комунікативних завдань на заняттях із перекладу. Навчати вчитися перекладу : монографія : за заг. ред. д-ра філол. наук, проф. С. О. Швачко. Суми : Сумський державний університет, 2015. С. 75–79.
3. Бондарчук Н. О. Лінгвосинергетика як методологічна основа дослідження тексту. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Сер. Філологічні науки. Мовознавство*. Луцьк, 2011. С 24 – 27.
4. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). Москва : Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. 240 с.
5. Денисова І. Особливості okazіонального словотворення у романах українського фентезі. *Актуальні питання гуманітарних наук. Сер. Мовознавство. Літературознавство*. 2015. Вип. 14. С. 132–138.
6. Дзюбак Н. М. Okазіоналізми як засоби увиразнення авторського мовлення митрополита Іларіона. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта. Серія : Філологічна*. 2018. Вип. 15. С. 30–35.
7. Жижома О. О. Українські й російські okazіоналізми у текстотвірному вимірі (на матеріалі творів українських та російських поетів - шістдесятників). *Проблеми зіставної семантики*. 2011. Вип. 10(2). С. 220–225.
8. Земская Е. А. Словообразование как деятельность. 4-е изд. М.: Либроком, 2009. 224 с.
9. Земская Е. А. Современный русский язык. Словообразование : учебное пособие М. : Флинта : Наука, 2011. 328 с.
10. Касьяненко О. О. Актуальні питання художнього перекладу та деякі підходи до його викладання. Актуальні проблеми викладання іноземних мов

для професійного спілкування : зб. наук. праць. Біла К. О., Дніпропетровськ, 2014. 146 с. С.113–115.

11. Клименко Л. В. Художній переклад як вид міжкультурної комунікації в контексті Євроінтеграції. *Літературознавчі студії*. 2015. Вип. 1 (1). С. 228–235.

12. Клименко О. Оказіоналізми в англійському художньому мовленні. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Філологія (мовознавство)*. 2013. Вип. 18. С. 138–142.

13. Кобякова І. К. Креативне конструювання вторинних утворень в англійському художньому дискурсі: монографія. Вінниця: Нова книга, 2007. 128 с.

14. Кобякова І. К. Соціолінгвістичні витоки мовотворчої функції. *Вісник Сумського державного університету. Сер. Філологічні науки*. 2006. Вип. 3(87). С. 183–188.

15. Колоїз Ж. Оказіональні утворення в романі Уласа Самчука «Марія». *Науковий часопис «Мандрівець»*. Тернопіль, 2004. №1. С. 34–37.

16. Колоїз Ж. В. Українська неологія: здобутки та перспективи. *Наукові праці Чорноморського державного університету ім. Петра Могили. Сер. : Філологія. Мовознавство*. 2009. Т. 105. Вип. 92. С. 57–62.

17. Колоїз Ж. В. Українська оказіональна деривація: монографія. К. : Акцент, 2007. 311 с.

18. Комарова Л. Н. Безэквивалентная лексика и способы ее перевода. *Научные исследования: от теории к практике: материалы X Междунар. науч.-практ. конф.* Чебоксары: ЦНС «Интерактив плюс», 2016. Т. 1 . Вып. 2. С. 141–143.

19. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) : Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. Москва : Альянс, 2013. 254 с.

20. Копчак М. М. Хаотизація та дисипація синергетичної системи мовленнєвого етикету у фактурі художнього текстопростору. *Вчені записки*

ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2021. Т. 32 (71). № 2 (1). С. 121–127.

21. Кравченко Н. Г. Синергетичний метод вивчення внутрішнього мовлення в німецькомовній художній прозі. *Лінгвістика ХХІ століття: нові дослідження і перспективи* : зб. наук. пр. Київ, 2017. С. 92–97.

22. Литвин І. М. Перекладознавство. Науковий посібник. Черкаси : Видавництво Ю. А. Чабаненко, 2013. 288 с.

23. Лыков О. Г. Современная русская лексикология (русское окказиональное слово). М., 2006. 120 с.

24. Мазурик Д. Поетичні окказіоналізми сучасності. *Культура слова*. К., 2000. Вип. 53–54. С.103–107.

25. Мотрук В., Тищук А. Художній переклад як важливий засіб формування духовної культури школярів і студентів. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2014. Вип. 2 (32). С. 99–102.

26. Мочар О. Ф. Проблеми міжкультурної комунікації та навчання перекладу. *Вісник СумДУ. Серія «Філологічні науки»*. 2005. № 6 (78). С. 76–82.

27. Никитченко Е. Способи окказіонального словотворення в англomовному постмодерністському художньому тексті. *Науковий вісник Чернівецького університету. Сер. Германська філологія*. 2014. Вип. 708–709. С. 116–119.

28. Павленко О. Г. Художній переклад як предмет теоретичної рефлексії. *Вісник Маріупольського державного університету. Сер.: Філологія*. 2012. Вип. 7. С. 68–80.

29. Піхтовнікова Л. С. Лінгвосинергетика: підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. 288 с.

30. Ріжко Р. Окказіоналізми як домінанта поетичної мови кінця ХХ – початку ХХІ століття: функціональний аспект. *Лінгвістичні студії*. 2011. Вип. 23. С. 191–197.

31. Савчук Г. В., Дашкова К. В. Особливості перекладу художньої літератури. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2018. Т. 2. № 35. С. 79–81.
32. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава, 2008. 712 с.
33. Сеньків О. М. Індивідуально-авторське словотворення у творах жанрах фентезі. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки»*. Мовознавство. 2015. № 3. С. 238–244.
34. Стишов О. А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації). К. : Видавничий центр КНЛУ, 2003. 388 с.
35. Таценко Н. В. Синергетика як методологічна основа сучасних філологічних досліджень . *Філологічні трактати*. 2016. Т.8. №2. С. 151–159.
36. Турчак О. М. Оказіоналізми в мові української преси 90-х років ХХ століття : дис. канд. філол. наук: 10.02.01. Дніпропетровський національний ун-т. Кафедра української мови. Д., 2004. 256 с.
37. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності : Підручник для студ. вищих заклад. освіти за спеціальністю “Переклад”. Вінниця : Нова Книга, 2013. 376 с.
38. Швачко С. О. Модуси сучасного перекладознавства : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2021. 149 с.
39. Holtvian V. Nonce vocabulary items as untranslatable or translatable in Ukrainian. *Людина. Комп'ютер. Комунікація* : збірник наукових праць. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. С. 213–216.
40. Kats Y., Shulik S. Translation of Occasional Innovations in English Literary Discourse. «Філологічні трактати» СумДУ, 2018. Т. 10. № 3. С. 43–48.
41. Mattiello E. Analogy in Word-formation. A Study of English Neologisms and Occasionalisms. De Gruyter Mouton, Berlin&Boston. 2017. 340 p.
42. Myropolska Ye. Artistic value of a word (On the material of teaching humanitarian disciplines. *Науковий Вісник Київського національного*

університету театру, кіно і телебачення ім. І.К. Карпенка-Карого. Розділ
Культурологія. 2021. № 27–28. С. 165–171.

43. Shchyhlo L. V., Vorfolomeiev M. S. Philological researches in the context
of transdisciplinarity: a fractal scale-free derivational network modeling Moderni
aspekty vědy: XXI. Díl mezinárodní kolektivní monografie. Mezinárodní
Ekonomický Institut s.r.o., Česká republika. 2022. str. 447.

44. Štekauer P., Lieber R. Handbook of Word-Formation. Springer, The
Netherlands. 2005. 467 p.

45. Stolze R. Übersetzungs-theorien. Eine Einführung. Tübingen: Narr. 2001.
292 s.

СПИСОК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ

46. Вакарюк Л. О. Український словотвір у термінах. Словник-довідник. Тернопіль: Джура, 2007. 260 с.
47. Губарева Г. А. Українська мова: енциклопедія. Серія: Великий український словник. К. : Майстер-клас, 2011. 400 с.
48. Клименко Н. Ф. Потенційне слово. Українська мова. Енциклопедія. Київ, 2007. С. 532–533
49. Пустовіт Л. О., Клименко Н. Ф. Оказіоналізм. Українська мова. Енциклопедія. Київ, 2007. С. 451–452.
50. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія Полтава: Довкілля-К., 2011. 844 с.
51. Bussmann H. Routledge Dictionary of Language and Linguistics. Routledge Taylor&Francis Group, 2006. 1304 p.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

52. Мойєс Дж. Срібна затока: роман; пер. з англ. Д. Петрушенко, Ю. Підгорної. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2020. 432 с.
53. Мойєс Дж. Дівчина, яку ти покинув: роман; пер. з англ. Д. Петрушенко. Харків : Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 400 с.
54. Мойєс Дж. До зустрічі з тобою: роман; пер. з англ. Н. Хаєцької. Харків : Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 375 с.
55. Мойєс Дж. Щасливі кроки під дощем: роман; пер. з англ. Д. Петрушенко. Харків : Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2021. 416 с.
56. Спаркс Н. Найкраще в мені: роман; пер. з англ. О. Любарської. Харків : Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2013. 150 с.
57. Moyes J. (2007) *Silver Bay: A Novel*. Hodder&Stoughton, London. 400 p.
58. Moyes J. (2002) *Sheltering Rain: A Novel*. William Morrow. 350 p.
59. Moyes J. (2012) *Me Before You: A Novel*. Penguin Books. 402 p.
60. Moyes J. (2014) *The Girl You Left Behind: A Novel*. Penguin Books. 274 p.
61. Owens D. (2018) *Where the Crawdads Sing*. G. P. Putnam's Sons. New York. 384 p.
62. Rees T. (2021) *The Rose Garden*. Pan Books. 432 p.
63. Sparks N. (2011) *The Best of Me: A Novel*. Grand Central Publishing. 262 p.